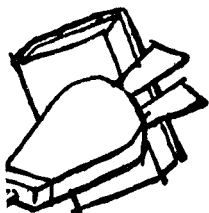


ANTONIO ZAVALA, S. I.

# UDARREGI BERTSOLARIA



AUSPOA LIBURUTEGIA .

**UDARREGI  
BERTSOLARIA**

**AUSPOA LIBURUTEGIA**

**56**

---

### **COLECCION AUSPOA**

**Administración: Plaza de Santa María, 2 - Tolosa  
(Guipúzcoa-España) Tel. 661612**

**Dirección literaria: Rvdo. P. Antonio Zavala, S.J.  
Estudios Universitarios - Mundaiz - San Sebastián**

**Ordaindu bearrak:**

**Urte betekoa: 280 pezeta    Atzerrian: 380 pezeta  
Ongilleak: 500    "    Ale bakarra: 35    "**

ANTONIO ZAVALA, S. I.

UDARREGI  
BERTSOLARIA

AUSPOA LIBURUTEGIA

1966

**IZARRA - Peña y Goñi, 13**  
**SAN SEBASTIÁN - 1966**

## ARKIBIDEA

Itzaurrea ... ..	9
Juan Jose Alkain Iruretagoiena ... ..	11
Udarregiren aita ... ..	15
Aotik aorako bertsoak ... ..	23
"Goizian jeiki eta" ... ..	23
Xenpelar eta Udarregi ... ..	23
Mando bati ... ..	25
Kontzejuan ... ..	25
"Tatxak oiek al dira" ... ..	26
Bizi-moduari ... ..	26
"Pello, ematen didazu" ... ..	27
Agerre-azpiko sagardotegian ... ..	28
Xendoia tabernan ... ..	29
Neskatxa bati ... ..	30
Gregoriyo sastia ... ..	30
Bi neskari ... ..	31
"Iru alaba ditut" ... ..	31
"Illetikan illera" ... ..	33
"Asto belarri-motxa" ... ..	34
Donostia'n San Tomasetan ... ..	35
Berez kupi gaitzala ... ..	35
Elgoibar'en ... ..	36
San Juan eskean ... ..	37
"Onera etorri naiz" ... ..	39
Euskeraren giltza ... ..	40
Kapitan bati ... ..	40
Bi medikuri ... ..	41
Artzai bati ... ..	42
Gerratea ... ..	43

Bertso-erantzuerak ... ..	49
<b>JARRITAKO BERTSO-PAPERAK</b>	
Idazteko lana ... ..	54
(1862) Pelota-partiduaren bertsoak ... ..	57
Bei baten gertaera ... ..	65
(1878) Bertso Berriak: «Ama Birjiñetarako...»	71
(1878) Bertso Berriak: «Milla zortzireunekin – amairugarren urtian...» ... ..	78
Usurbil'ko Mixioa ... ..	88
Bertso Berriak (Larre-beienak) ... ..	96
Bertso Berriak: «Paratu biar ditut – bertso bat edo bi...» ... ..	105
Santa Agedaren Bertso Berriak Udarreik ja- rriak ... ..	113
Asto-demaren bertsoak ... ..	119
(1893) Bertso Berriak Juan Jose Alkain'ek ja- rriak: «Milla zortzi eunekni – laroi ta amai- ruban...» ... ..	125
(1894) Bertso Berriak Obrero Katolikoan Pe- regrinazioari jarriak ... ..	134
(1894) Bertso Berriak (Igeldo'ko Mixioa) ...	143
Idi-demaren bertsoak ... ..	150
Famili bateko sesioa ... ..	156
Besteroene'ko Ostatuan ... ..	158
Peri-egun baten ondorenak ... ..	159
Eriotza ... ..	163

## ITZAUREA

Beti bezela, bi berri-emalle izan ditugu Udarregiren bertso-bilduma au osatzeko: bertso-paperak eta erria.

Udarregik, gero zeatzago adieraziko degunez, etzekian irakurtzen ta idazten. Bañan, bertsoak paperetan jarri nai zituanean, erriko organistak egiten zion sekretariotza. Onela, iñork uste baño paper geiago argitaratu zuan.

Paper oietako batzuk, irakurleak ikusiko duanez, Udarregiren izenarekin atera ziran; beste batzuk, ordea, izenik gabe.

Bañan Usurbil, Aginaga ta Igeldo inguruko zaarrak oroitzen ziran oraindik alako gaiari bertsoak jarri zizkala Udarregik, eta bai bertso banaka batzuk gogoan euki ere. Ta aue-tatik atera izan degu, gure kanta-paper-artziboan egillearen izenik gabe genituan zenbait paper, Udarregirenak zirala.

Beste zenbait aldiz, ordea, erriak eman zitan, bai, bertsoak, bañan guk ez degu kanta-papera arkitu. Alakoetan, erriak emandako bertso pizarrak jarri ditugu, jarri-aldia ezin osatuz penaz gelditzen gentalarik noski.

Zer esanik eztago, aotik aorako bertsoak eta gertaera guziak erriari jasoak dirala.



Erriarengandik jasotze-lan onetan, alegin guziz lagundu digu Usurbil'ko Felix Aizpuruak. Emengo bertso asko etziran bestela jasoko. Eskerrik beroenak, biotz-biotzez.

Erriz-erri bertso tara asko ibiltzen zan. San Tomasetan Donostiakoa jakiña zuan. Baita ere euskal festa guzietara. Ala ageri da garai artako euskal errebistetan.

Udarregi, beraz, plazan kantatzeko eta paperetan jartzeko bertsolaria genduan, bertsolari osoa alegia, bertsolaritzaren bi alderdiak berekin zituana.

Ez daude emen, ordea, bere bertso guziak: batzuk, betiko galduak diralako, noski; bafian beste batzuk, *Auspoa*'ren au baño leenagoko liburuetan argitaratuak diralako: alegia, Pello Errotari buruzko liburuetan (*Auspoa*, 32, 33 ta 49-50), eta "Azpeitiko Premiyoaren Bertsoak" deritzaion liburuan (*Auspoa*, 27); ontan Udarregiren sakeak eta besteen erretoak, guziak alkarrekin jartzea komeni baitzan.

Gure zaarren iritzian, gure bertsolaririk onenetako bat izan zan Udarregi; Pernando, Xenpelar, Pello Errota, Otañotarrak, Txirrita ta abar jartzen ditugun mail berean toki eman bear dioguna.

Onela dan ala ez, norberak buruz juzga lezake gaur geroztik, esku artean duan bilduma onekin.

## JUAN JOSE ALKAIN IRURETAGOEINA (1)

Juan Jose Alkain Iruretagoiena, Udarregi bertsolaria, 1829 urteko Urriaren lenengo egunean jaio zan, Aia'ko errian, Uztaeta-buru baserrian, goizeko seiretan. (2)

Gurasoak zituan Juan Migel ta Frantziska Inazia, Aiarrak biak ere.

Aitaren aldeko aiton-amonak: Juan Bau-

---

(1) Emengo argibide guziak Aia ta Usurbil'ko eliz-liburuetatik artuak dira.

(2) "A primero de Octubre de mil ochocientos y veinte y nueve yo Dn Juan Antonio de Guibisasti Rector de la Iglesia Parroquial de San Esteban de la Universidad de Aya bauticé solemnemente en dha Parroquial a Juan Jose de Alcain, hijo legitimo de Juan Miguel de Alcain y Francisca Ignacia de Iruretagoiena naturales de esta Universidad; nieto por linea paterna de Juan Bautista de Alcain y Maria Ana Josefa de Lizaso naturales de Asteasu; y por la materna de Juan Manuel de Iruretagoiena y Maria Josefa de Eguzquiza naturales de esta Universidad: fueron sus Padrinos Juan Ignacio de Iruretagoiena y Maria Ana Josefa de Lizaso por Josefa Antonia de Alcain, a quienes adverti el parentesco espiritual y la obligación de instruirle en la Doctrina Cristiana; nacio en Uztaetaburu a cosa de las seis de la mañana del mismo día; en cuiá verdad firmé: Dn Juan Antonio de Guibisasti". (Aia'ko 9'gn. bataio-liburuan)

tista ta “Maria Ana Josefa de Lizaso”, Astasuarrak.

Amaren aldekoak: Juan Manuel eta “Maria Josefa de Eguzquiza”, Aiarrak.

Egun berean bataiatu zuten, “Juan Ignacio de Iruretagoiena” ta “Maria Josefa de Lizaso”, “Josefa Antonia de Alcain”-en ordeztan, aita-ama-ponteko zirala.

Aitaren anai bat, Jose Migel, Aia’ko Irureta-andia baserrian bizi zan ezkontuta; beste bat, herriz, Jose Inazio, Irureta-goiena’n aurrena, ta gero Iturzaeta’n. Biak ere ondorengorik izan zuten, eta Irureta-andia’n, beintzat, urte askotan segitu zuan Alkaindarren jatorriak, Udarregiren lengusu propioak alegia.

Lau senide ziran: Manuel Jose, 1824/X/22’an jaioa; Maria Josefa, 1827/VIII/27’an jaioa; gure Juan Jose, ta Jose Maria, 1831/XII/4’an jaioa.

Guziok Uztaeta-buru baserrian jaio ziran, Maria Josefa izan ezik; au Pillasoro’n jaio zan. Beraz, familia lenengo Uztaeta-buru’n, gero Pillasoro’n eta ostera Uztaeta-buru’n bizi izan zan. Bi baserriak alkargandik urre xamar dira.

Arreba bakar ori, Maria Josefa, goizeko ordubietan jaio zan; egun berean elizara eramane ta bataiatu zuten; eta egun berean ere il zan.

1832 urteko Azaroaren 10'an, Udarregik iru urte zituala, konfirmazioak izan ziran Aia'n, garai artan Gipuzkoa'ko zati aundi bati zegokion bezela, Iruñe'ko obispoa, Severo Andriani jauna, artara etorrita. Azkeneko konfirmazio-aldia 1819 urtean izana zan, eta, oraingo ontan 619 kristau konfirmatu ziran. Aia'ko ballara guzietatik etorriko ziran. Udarregi ere orduan konfirmatu zan; baita ere bere bi anaiak, Manuel Jose ta Jose Mari.

Onek esan nai du, iru urte beintzat igarozituala Udarregik bere jaioterrian; au oso gaztea zala, famili guzia Usurbill'a, Udarregi baserrira, aldatu baitzan bizi izatera, zein urtetan ez dakigula. Txikitandik baserri ontan bizi izan ez balitz, etzioten Udarregi izengoitia erantsiko.

Irakurleak jakingo duanez, ori bera gertatu zitzaion Txirritari. Au Ernani'ko Latzezar baserrian jaioa zan, bañan Txirrita izengoitia ezarri zioten, familia aldatu zan Errenteria'ko baserriaren izena erantsita.

Udarregi baserria, Usurbil'dik Aginaga'ra kamioz goazela, eskuitara dago, mendi-kaxko baten gañean.

Gaur egunean ezta emen Udarregiren familiakorik iñor bizi; zein urtetan eztakigula, Artikula-aundi baserrira aldatu baitziran.

Artikula-Aundi Mendizorrotz eta Borda-

txo edo Arratzain mendien bitarteko lepoan dago, Donostia aurre-aurrean duala. Etxea Usurbil'ko partean dago, bañan lurrak erdizka zituan, batzuk Usurbil'ko ta besteak Donostia'ko partean.

Elizako lanak egiteko, berriz, gertuena Igeldo zuten.

Mendi-lepo orretan beste baserri bat ere badago, Artikula-Txiki. Ontan beste bertsolari bat bizi zan, Oloki.

Udarregi 1859/III/1'an ezkondu zan, Maria Bautista Astiasaran Arsuaga'rekin, ezkontz-agiriak dionez, biak ere Usurbil'en txikitandik bizi ziranak, "*residentes en Usurbil desde su niñez*".

Andrea nungoa zuan jakiten erraz eztago: ezkontz-agiriak dionez, Azkoitia'ko alaba zan; aita, Inazio errezildarra, ta ama, Josefa, Alkiza'koa zituala; bañan, Udarregiren eriotz-agiriak dionez, Errezil'ko alaba zan.

Udarregiren ama 70 urterekin il zan; aita, berriz, 90 urterekin, 1883/I/9'an.

Udarregik iru alaba izan zituan: Mikaela Inazia, Josefa Inazia ta Juana Joxepa. Semerik etzuan izan.

Emaztea, bera bañño leenago il zan; Udarregi, berriz, 1895/X/2'an il zan, 66 urte bete ta biaramonean.

## UDARREGIREN AITA

Udarregiren aita ere bertsolaria zan, ona gañera esaten dutenez. Bañan, zoritxarrez, aren bertso gutxi jaso degu.

Gau batez, erretira berandu xamar egin zion nunbait semeak, eta aitak kargu artu zion:

—Au ezta garaia gaztea etxera etortzeko! Aitaren esanak ez al du baliyo?

Ta semeak:

—Bai semeak egingo baliyo!

Orduan aitak pentsatu omen zuan:

—Ba! Bertsolari zetorrek! Semeak bertsolari-jatorria zekarkik! (1)

\* \* \*

Beste batean, arto zuritzen ari ziran aita-semeak.

Zubieta'ko Lizarraga baserrian beste aita-seme batzuk bizi ziran, biak ere illerik etzutenak.

Udarregiren aitak esan zion semeari:

—Aizak: Lizarraga zarrak buruan jarri omen dik peluka.

---

(1) Mateo Landa Alkain, Udarregiren billoba, Igeldo.

Ta Udarregik:

—Semeak ere obe luke baleuka! (2)

\* \* \*

Oria ballara —etxeak eta, kamioa ta—  
egiterakoan, amar argin aritu ziran lanean,  
bai zenbait pioi ere. Garai artan, *siseroa* ar-  
bitrio-kobratzalleari esan oi zitzaion. Langi-  
lleentzako ardoa kontrabandoan pasatzen zan  
Lasarte'tik (Ernani) Oria'ra (Urnieta). Ta  
erri ontako agintariak errezeloa egin zuten  
kontrabandoa ote zebillen, ta egun batez,  
alkatea, bi kontzejal eta aguazilla joan zi-  
ran Oria'ra, kontrabando billa ibilli ere bai,  
bañan etzuten aztarrenik ere arkitu. Orduan,  
Udarregiren aitak onako bertso auek jarri  
zizkien:

1/ Paratu nai nituzke  
bertso bat edo bi,  
*sisero* jaun oriyen  
ibillera orri:  
ziran Treku ta Luis (3)  
eta Bordaberri, (4)  
kontrabanduan billa  
or dabilta larri.

---

(2) Mateo Landa Alkain, Udarregi'ren billoba,  
Igeldo.

(3) Kontzejalak.

(4) Alkatea.

- 2/ Zulo ta piko-ondo,  
gañera sasiyak  
ez dituzte seguru  
gaizki ikusiyak;  
armariyuan botak  
eraten asiyak,  
eraman dizkigute  
diranak guziyak.
- 3/ Beren tabernatikan  
ekarritakuak  
utzi ta juan dira  
kontrabandokuak,  
ez izanagatikan  
berenaz tontuak,  
milagro bat egin du  
gure Jaungoikuak.
- 4/ Erriko aguazilla  
gu giñan lekura,  
alkatian ordenaz  
aren mandatura;  
zer biar ote duen  
juan da Bentura,  
botak nai ziyozkaten  
laga aren kontura.
- 7/ Agitz miserabliak  
entero poliki,  
iñork ere ez ginduen  
orduan erruki;



eraman zituenak  
nun ziran badaki,  
berak entregatzia  
litzake obeki.

6/ Zazpi bizkaitarrakin  
kuadrilla batian  
bazkaitan ari giñan  
aiek etortzian;  
kontrabandoko bota  
zeguen arri-pian,  
begiratu ezker  
billa zitekian.

7/ Agitz miserableak  
gera amar argin,  
geren abitaziyoz  
gaude Baso-aundin; (5)  
kontrabando aundirik  
eztiyegu egin,  
orain saia gintezken  
igual da berdin.

8/ Orra bertso herriyak  
euskera garbiyan,  
argiñak paratuak  
dituzte Oriyan;  
ikasi nai dituenak  
artu memoriyan,

---

(5) Oria'ko baserri bat, kamio ondoan.

jaian kantatutzeko  
sagardotegiyan. (6)

\* \* \*

Igande-goiz batez, Udarregiren aita triste etorri zan etxera. Semeak —emezortziren bat urte izango zuan— onela galdetu zion:

—Aita, ondo triste etorri da gaur...

—I ere tristetuko intzan, neri eman didaten pasada eman baziaten!

—Jo egin al diote, ba, aita?

—Ez, ez niotek jo; bañan Ollokik bertso-tan gaizki ibilli niok.

—Etxean daukagu gauz orren erremediyoa, aita, ez kejatu.

—Naiago nitek, ba, egia balitz.

—Gaur illunabarrean etorriko da gure so-roaren ondora allorbetara, ta orduan egingo degu saio bat.

Ala, illunabarrean, juntatu ziran Olloki ta Udarregi gaztea, ta onek onela ekin zion:

Aspaldiyan arro zabiltz,  
Manuel Olloki,  
gure kontra mintzatzen  
zerade galanki;  
zu nagusi ziñake  
bestek ezpaleki,

---

(6) Ernani'ko Antonino Pagola'ri jasoak.

gu're bizi gera ta  
zabiltza poliki.

Saio luzea egin omen zuten, bañan goizean nagusi bazan ere, ilunabarrean mendean zan Olloki, aitaren partez Udarregi semeak azpiratuta... (7)

\* \* \*

Udarregiren aita 60 bat urterekin Ameriketara joan zan, andrea ta famili guzia emen utzita.

Bañan kukuak oker jo zion lurralde aietan: emendik eramandako txanponak aitu, lane-rako modurik ez, ta etorri eziñik gelditu zan.

Ta paperetan bertsoak jarri zituan. Pedro Bidasoro'k (Eguzkitza baserria, Aginaga) oietako bertso oso bat eta beste baten zenbait puntu esan dizkigu:

Sei arrua ta erdi banitzan,  
orain jetxi naiz bostera,

---

(7) Migel Erauntzeta-Murgil, Murgil baserria, Igeldo.

Olloki'tarren ondorengoa dan Manuel Sagardia'k (Gure-etxea, Lasarte) pasadizoa zer zan etzekian, bañan bertsoa onela eman zigun:

Zer esaten ari zera, — Manuel Olloki?  
gure kontra mintzatzen — zerade galanki;  
nola portatu zeran — jendiak badaki.  
ni're bizi naiz eta — itzezin poliki.

au da munduko diferentziya  
egun batetik bestera;  
sosik baneuka Euskalerrira  
joango nitzake osterera,  
zer estadutan arkitzen naizen  
korputza erakustera.

familiya daukat urruti,  
andriak ez nau erruki,  
izurratu nau ederki!

\* \* \*

Ain zuzen, semearen ezkontz-agerian, aita itxasoz beste aldean zala esaten da, *residente en Ultramar*. Ta semea ezkondu zan urtean, 1859'an, aitak 66 urte zituan.

Bañan etorri zan osterera; Usurbill'en il baitzan, 1883 urteko Ilbeltzaren 9'an, 90 urterekin, leen esan degunez.

\* \* \*

Lurralde aietatik etorri zanean, Donostia'ra joan omen zan lenengo, etxera bidean, ta an, Bretxako azokan, bere emaztea ikusi omen zuan baserri-tratuarekin, bañan onek ezagutu ez gizon ura nor zan. Ori ikusirik, bertotan asi omen zan bertan senarra, ta

orduan ezagutu zuan emazteak, alkar po-  
zez besarkaturik.

Gero bertsoak jarri zizkion here Ameri-  
kako ibillera tristeari. Bertso geiago omen  
ziran, da askotan entzun omen zizkan En-  
rike'k Praixku Mari Pagola'ri, bañan orain  
onako pare au besterik ez daki:

Amerikako biziya  
deskalabratzen asiya:  
Buenos Aires'en espalda atera,  
Bitoriya'n det ausiya;  
beti dago desgraziya,  
iñola ezin etsiya,  
ai au gauza itxusiya!

Medikuaren eskua  
ariña dalaik pixua:  
eun da ogei duro igaro zan  
orduko nere gastua,  
masajiakin nastua,  
ai ura ordu estua,  
jaunak, ez daukat aztua!

## AOTIK AORAKO BERTSOAK

### “GOIZIAN JEIKI ETA”

Udarregi mutil koxkorra zalarik, apaiza konturatu omen zan bertsoarako trebetasuna zuala, ta, probatu nairik, onela jarri omen zion puntua Udarregiri, baita onek azkar erantzun ere:

—Goizian jaiki eta  
lenbiziko lana...

—Ziñatzia badakit  
prezisua dana;  
ez dakianik bada  
betor neregana;  
gaizki aterako da  
deskuñdatzen dana. (1)

### XENPELAR ETA UDARREGI

Onako bertso auek kantatu omen zizka-

---

(1) Bautista Zumeta'ri (Txokoalde, San Esteban, Usurbil) eta Antonio Portale'koari, Felix Aizpurua'k jaso.

Badira bertso au Pello Errotarena dala diotenak, irakurleak Auspoa'ren 49-50'garrenean, 56'gn. orri-aldean irakur dezakeanez.

ten alkarri, bein batez, Xenpelarrek eta Udarregik:

Xenpelarrek:

Nolabait pasatu degu  
oraindañokua,  
ez egunero janaz  
ogiya naikua;  
astian aurreratu  
ezin deu jaikua,  
partitzen lanik gabe  
sobratutakua...  
zer moduz bizi zera  
Udarregikua?

Udarregik:

Zuk ogiya diyozu  
ta nik talua're  
pozik jango lutekenak  
etxian badaude;  
askotan baba zarra  
oliyorik gabe,  
babarrunak aitu ziran,  
artoik eztakat batere...  
igasi juanak dira  
arratoiak ere! (2)

---

(2) Sorabilla'ko Federiko Otegi'ri, Usurbil'ko Felix Aizpurua'k bildua.

## MANDO BATI

Bein batez, bidean zijoala, mando bat ikusi zuan Udarregik, eta onela kantatu zion:

Mando bat emen dago  
koronak utzita, (3)  
biar dan lekuraño  
ezin iritxita;  
Santik erosiya du  
merke iritxita,  
gero pasiatzeko  
kotxia erantsita. (4)

## KONTZEJUAN

“Bein Donostiko Udaletxera juañ zan, paperen baten billa noski. Ikusi orduko —ain zan ezaguna— ezagutu zuten an ari ziranak, eta esan ziyoten:

—Emen asko gaude ta bertso bat bota bear diguzu.

Baita Udarregik azkar erantzun ere, aien naia beteaz. Ara nola:

Kontzejura etorri naiz  
paper baten billa,  
pentsatzen jarri ta ere  
au dek alper pilla!

---

(3) Korona = lepokoa.

(4) Pello Zaikola bertsolaria (Pedro Aranburu), Orio.



Pluma eta tintero,  
bastoi ta makilla,  
pobriak altxatzeko  
a ze kuadrilla!" (5)

#### BIZI-MODUARI

Udarregik, bere bizi-modua gai artuta,  
onako bertso au kantatu omen zuan bein ba-  
tean:

Lanerako ez gaude  
ziaro arretan,  
etxian ematen digutena  
daukagu errentan;  
pobriak bizi biar  
pobrien errenkan,  
sardin zarra jan eta  
ura eran errekan. (6)

#### "TATXAK OIEK AL DIRA"

Pello Errotak eta Udarregik, onela kantatu  
omen zioten bein batean alkarri:

---

(5) Ardunbe, Felix Zatarain apaiz jauna alegia:  
"Udarrei", Argia'ren Egutegia, 1933, 108'gn. orri-alde.

Bertso au len ere argitaratua da Auspoa'n: "Pe-  
llo Errotaren Itzala", Auspoa 49-50, 87'gn. zenb. As-  
teasu aldean Pello Errotarena dala diote, bañan Usur-  
bil aldean aldean Udarregirena dala. Orregatik ja-  
rri degu emen berriro.

(6) Sorabilla'ko Federiko Otegi'i (izengoitiz "An-  
doain") Usurbil'ko Felix Aizpurua'k jaso.

## Pellok:

Tatxak oiek al dira  
errotariyenak?  
Abek ematen dituzten  
lotsak eta penak!  
Zulatzen ditutela  
zakuk besterenak...  
nunbaitetik biar dik  
berak eztubenak!

## Udarregik:

Pello, asi al zera  
gaizki arrantzan?  
Ajustatuko dizut  
zarrail ori giltzan;  
pobriak askorentzat  
ez lezake izan,  
norberia biarko deu,  
"Juan Debalde" il zan. (7)

"PELLO, EMATEN DIDAZU"

Bertso au ere, bearbada Udarregirena izan-  
go da:

Pello, ematen didazu  
zenbait estuasun,

---

(7) Sorabilla'ko Federiko Otegi'ri (izengoitiz "Andoain"), Usurbil'ko Felix Aizpuruak jaso.

Bertso aukeratuak ere Auspoa'n argitaratuak dira, 49-50, 50 ta 22-23'gn. orri-aldeetan. Ez, beraz, alkarren segiran; ta aldaketa nabarmen batzurekin gabe-ra. Orregatik jarri ditugu berriz zenbaki ontan.

eztakit zuk nerekin  
ze arraio dezun;  
batian Tolosan ta  
bitan Astiasun,  
badakit neregatik  
zer esan dituzun. (8)

#### AGERRE-AZPI'KO SAGARDOTEGIAN

Garai artan ba omen ziran, illea oso luze  
ibeltzen zuten gizonak, ta bein olako Igeldoar  
bat Agerre-azpi'ko sagardotegira etorri omen  
zan, ta, ondo berdindu zanean sagardo, lo  
artu zuan bertan. Orduan, gazte batzuek  
illearekin sillari lotu omen zuten.

Ori ikusi zueanean, bertan zegoan Udarre-  
gik, bertso au bota zuan:

Gaztiak badabiltza  
beren zortzikuan,  
ezkera akordatu  
lendabizikuan;  
Igeldoar bat zegon  
Agerre-azpikuan,  
lorra erantsi diyote  
etxera eztijuan. (9)

---

(8) Federiko Otegi, "Andoain", Usurbil'ko Felix Aizpurua'k jasoa.

(9) Jose Ramon Alzaga, Olarrondo, Usurbil. Felix Aizpurua'k jasoa.

Mateo Landa Alkain, Udarregiren billoba. Onek

## XENDOIA TABERNAN

Udarregi Usurbil'ko Xendoia tabernan zan bazkaltzen. Euxebi, ango etxeakoandre gaztea, sukalde-lanetan ari zan. Euxebi au oraindik ere bizi da.

Bazkalondoan, Udarregi sukaldera sartu zan eta onela esan zion:

—Aizu, Euxebi: zuri bertso bat botatzeko esan didate.

—Ori esan al diote?

—Bai.

—Bota beza ba.

Ta onela bota zuan:

... ..

... ..

lana egiten dubenak  
jornala're on du;  
bi peztarena eman,  
irutxo bat kendu,  
ai urrengo astian  
beste bat bagendu! (10)

---

zionez, sokaz lotu zuten, pala ta balenka erantsiaz. Aldaketak: 1: zabiltzate; 2: zeren; 3: ni ez naiz akordatu; 5: bada.

Asteasu'ko Bautista Cortajarena, "Ondartza", Pello Errotaren billoba: 1: or dabilta; 3: ez naiz akordatua; 5: mutil eder bat dago; 7: sokaz lotutzen dute.

(10) Manuel Urruzmendi, Larzabaleta, Zubieta, Usurbil.

## NESKATXA BATI

Neskatxaren bati kantatua:

Saltoa egin zan, neska,  
ankak arin-arin,  
egonda're gauz onik  
etzion berdin;  
koloriak txuri-txuri,  
betonduak urdin,  
neska mutil-zaliak  
ortan ezagun din. (11)

## GREGORIYO SASTRIA

Gregorio sastia bertsolari ona omen zan,  
bañan Pello Errotak ez omen zuan aitortzen  
gauza ori, ezta Gregorio il zanean ere. Eta,  
bein batean, Udarregik bertso au kantatu  
omen zion Pellori:

Onrak merezi dizkik  
sastre Gregoriyok,  
ua il ezkerok dituk  
arrokeriyok;  
geiagua aizela  
zertarako diyok?  
gauza ori nola dan  
bazekiu geyok;

---

(11) Felix Aizpurua'k Usurbil aldean jaso.

arri zer nai diyok?  
erregu akiyok,  
nai baldin badiyok,  
ik eta nik biyok;  
ildakuai pakian  
utzi akiyok. (12)

### BI NESKARI

Onako bertso onetzaz, Udarregi'k botea  
dala bai, bañan ezer besterik ez nuan, zo-  
ritzarrez, apuntatu: ez nork eman zidan,  
ezta zer motiborekin kantatu zuan ere:

San Pedro egunian  
Igeldoko pesta,  
galai bana artuta  
joan ziran bi neska;  
ardua eskafi ta  
kalian igeska,  
tragatuko luteke  
zagia trabeska.

### "IRU ALABA DITUT"

Zer famili zuan galdeera egin zioten ba-  
tean, Udarregik kantatua:

Iru alaba ditut  
oraindik gaztiak:

---

(12) Migel Zuaznabar, Sasueta-aundi, Lasarte.

zarrenak zortzi urte,  
sei ta lau bestiak;  
seme bat bear dala  
diyo emaztiak,  
atarramentu txarra  
jarri dit tristiak... (13)

\* \* \*

Bertso au bera, pasadizoa nola izan zan kontatuta, Bautista Zumeta'ri (Txokoalde, San Esteban, Usurbil) jaso zion Felix Aizpuru'a'k. Pasadizoa egoki dagoala ematen du, Udarregik bi alaba zituala dion ortan izan ezik. Dakigun bezela, iru baitzitian. Irakurleak, ordea, errex zuzendu dezake ori. Ona bertsoa ta gertaera, Zumeta'k dion eran:

“Beste bein Udarregiri gizon bat etorri zitzaion, Donostia'ra bertotara eramateko, ta, tratua itzez zerratu ondoren, elkar-izketan asi ziran, beren bizi-modua gai zutela. Bitartean emaztea taloak erretzen ari omen zan sukaldean. Bi alaba zituzten, ta semerik

---

(13) Sebastian Salaverria, Oriamendi, San Sebastian.

Mateo Landa Udarregi'ren billobak puntu-pare au eman zidan:

Iru alaba dauzkat  
palta det semia,  
negarrez ixildu gabe daukat  
emazte tristia.

ez. Ta gizon onek, tamalgarria zala, esan  
omen zion, ondorengo bertsolaririk ez izatea,  
ta orduan Udarregik bertso au bota zion:

Bi alaba daduzkat  
oraindik gaztiak:  
amazazpi urte batek,  
amabost bestiak;  
seme bat nai zuban  
nere emaztiak,  
amaika lan alperrik  
egin du tristiak!

Bereala emazteak, irriparrez, talo-palare-  
kin jotzeko kiñada egin omen zion”.

#### “ILLETIKAN ILLERA”

Ziur esateko ez dakigu bertso au Udarre-  
girena ote dan, bañan bearbada ala izango  
da:

Illetikan illera  
kontribuziyua,  
aurrak azitzeko  
a ze alibiyua!  
Etxian koipia falta,  
dendan oliyua,  
... ..  
... ..



... ..  
au dek erriyua!  
nun da baliyua?  
Purgatoriyua;  
zeñi bota jakin ez  
maldiziyua! (14)

“ASTO BELARRI-MOTXA”

Igeldoar batzuk errotara Zubietara jetxi omen ziran bein batez, meriendatu omen zuten, eta, dirurik ez baitzuten, iriñarekin pagatu zuten.

Udarregik kontu ori jakin zuanean, onako bertso au bota edo jarri omen zien:

Asto belarri-motxa  
baten azienda,  
karga arindu eta  
kontentu omen da;  
zakubak pagatu du  
oien merienda,  
iriña utzi dute  
ostatuan prenda. (15)

---

(14) Usurbil'ko Felix Aizpurua'k jaso.

(15) Bautista Zumeta, Txokoalde, San Esteban, Usurbil.

Migel Zuaznabar, Sasueta-aundi, Lasarte: 4: kontentu jua da; 7: artua laja dute.

## DONOSTIA'N SAN TOMASETAN

Urte batean, Pello Errotari eman omen zioten kargua, bertsolariak eramateko. Lau bertsolari izan ziran kantu-lanean, eta berdin gelditu ziran. Gero, onako bertso au kantatu zuan Udarregik:

Donostiyan jokatuak  
gu lau bertsolari:  
Usurbildik Oloki  
ta Udarregi,  
Zizurkildik Bernardo,  
Pello Errotari;  
lan ori markatzeko  
iru epailari:  
Gazteluko Gorri,  
eta Pedro Mari,  
Lertxundi jaun ori  
danon juzgalari;  
orrek esan du: "Lan au  
berdin jua bedi!". (16)

## BEREZ KUPI GAITZALA

Pello Errota eta Udarregik, bertso tara Ondarrabi'ra deitu zituzten batean, onela eman zioten asiera saioari:

---

(16) Usurbil'ko Olarrondo baserriko Joxe Ramon Alzaga'ri Felix Aizpurua'k jaso.

*Pellok:*

Berez kupi gaitzala  
guziyon jabiak,  
ta eman ditzaigula  
abillidadiak;  
orain aстера guaz  
predikadoriak,  
beñe kolejiyuan  
ibilli gabiak.

*Udarregik:*

Asiera eman du  
Pello Errotariyak,  
batek ainbat eginkizun  
badaukagu biyak;  
aitortuko ditugu  
publiko egiyak:  
gure kolejiyuak  
sagardotegiyak. (17)

ELGOIBAR'EN

Bein batez, Elgoibar'a joanda, bertso au  
kantatu omen zuan:

---

(17) Sorabilla'ko Federiko Otegi'ri (izengoitiz "Andoain") Usurbil'ko Felix Aizpurua'k jaso.

Bertso auek, len ere argitaratuak dira Auspoa'n, 49-50, 60'gn. orri-aldean; diferente xamar ordea. Orregatik jarri ditugu emen berriz.

Atzo Usurbil'dik atera giñan,  
gaur Elgoibar'ko kalia,  
Garizumaren atzena da ta  
sermoi bat egin nayian;  
fraile berriak sartu gaituzte  
emen komentu zarrían,  
zer mutil gauden probatutzeko  
ez gaude toki txarrian. (18)

Bañan, gure iritzirako, bertso au ez da  
agian Udaregirena, Jose Bernardo Otaño're-  
na baizik.

#### SAN JUAN ESKEAN

“Ez dakit beste errietako herri, baño Usur-  
bil'en beintzat, San Juan aurreko gabian,  
mutil gazteak San Juan eskian etxez-etxe  
ibilli bear izatea jakíña izaten dute. Gau ar-  
tan, bakoitzak bere itz neurtuetako trebeta-  
suna agertu bear izaten du; etxe bakoitzean  
zerbait esan biar izaten baita. Urte barrun-  
bian iñor il dan etxian, bakarrik “Aita gu-  
rea” esan da alde egiten dute.

San Juan aurreko illunabar batian Usur-  
bil'ko Artikula-Aundiko alabatxua joan zan  
Aintzi baserriko Istoani esatera:

---

(18) Ardunbe: “Udarrei”, Argia'ren Egutegia,  
1933, ta Mateo Landa, Udaregiren billoba, Igeldo.  
Jarri degun era, bi jaun auen eraetatik moldatu de-  
gu. Mateo Landak: *Abenduaren biya da eta* esaten  
zuan.

—Aitak esan dit mutil gazte batzuek bil-tzeko, gaur zuekin San Juan eskian ibilli nai lukela ta.

Juan Jose Udarrei zan bere alabatxoa Aintzira bialdu zuena.

Esan bearrik ez dago, Istoanek berialaxe auzoetako mutillai deitu ziela, ta, Udarrei Aintzira etorri orduko, amalau bat mutil gazte bere zai zeudela. Ain atsegin zitzaien Udarrein itz neurtuak entzunaz gau ura iga-rotzea!

Ate-ondo guztietan zerbait esan omen zu-an. Aidanean, amaika gauza eder bai! Orain-dikan ere, Istoanek gogoan dauka Agiñako Uriberri ate-ondoan Mutiozabal'dar Migel Antoni hota ziona.

Au omen zan:

Migel Antonek dauka  
orrelako abillidadia,  
egun bi dira jaio zala ta  
ori dek barku paria!

Migel Anton au il zala oraintxe da urtia. Azkeneko Agiñako itxas-ontzi egin-zalia izandu zan. Mapil da Urberri aldian amaika ontzi eder egin zituan, eta Europako guda ostean azkenekoa egin zuan ezkeroztik, ez da geiago egin. Aspaldiko urtetan Oriyon bizi zan eta kristau zintzoa bezela an il zan. Oar

onekin obeto ulertuko dira Udarrein itz neurtuak.” (19)

Ain zuzen, Aginaga'n ontziren bat uretara bota bear zan bakoitzean, Udarregi ekartzen omen zuten bertsotarako.

### “ONERA ETORRI NAIZ”

“Igandea zan; gure Udarrei, Agiñagako elizan meza entzun ondoren, Aia'ko Age-  
rreiko Patxiku mutilzarrarekin bildu da. Pat-  
txiku bertsotan zerbait bazala uste zuan, eta  
berak jarritako neurrian ezetz jarraitu esan  
dio Udarreiri. Onek baietz, eta Patxikuk:

Onera etorri naiz  
andregai bat naian...

Bai Udarreik jarraitu ere:

Serbituko zaitugu  
dadukagun gaian;  
billa ibilliko  
zera aspaldiyan,  
zuretzako modukorik  
ez al dago Aia'n?” (20)

---

(19) Ardunbe: “Udarrei”, Argia'ren Egutegia,  
1933, 11'gn. orri-alde.

(20) Ardunbe: “Udarrei”, Argia'ren Egutegia,  
1933, 108'gn. orri-alde.

## EUSKERAREN GILTZA

Bein batez, San Tomasetan, Pello Errotarekin Donostia'n Teatroan ari zala, onako bertso au kantatu zuan:

Pello konprenditu ezak  
nere auko itza,  
atentziyoz bazaude  
ez da izango gaitza:  
Gernika'ko arbola  
euskeraren giltza,  
ez gaitue bentzituko,  
alperrik gabiltza! (21)

## KAPITAN BATI

Beste bein, Udarregi zan inguruan, kapitán bat ezpata atera eta erronkaz ari zan, hateonbati lepoa moztu bear ziola.

Orduan, onela esan zioten Udarregiri:

—Aitona, kapitan orri bertso bat!

—Ez dek posible, motell! Ez dek ikusten nola dabillen?

—Eztio inporta, aitona! Bota!

Ta, azkenean, onela bota zuan:

Zu izango zaitugu  
danoren kapitan,

---

(21) Ardunbe: "Udarrei", Argia'ren Egutegia, 1933, 110'gn. orri-aldean.

eziñ exeriko gera  
edozein alkitan!  
jarriko nizkizuke  
sei libra alkitran,  
erdiyak ipurdiyan  
beste erdiyak praktetan! (22)

### BI MEDIKURI

Udarregi gaixo zegoalarik, Usurbil'ko medikua bisita egitera joan omen zitzaion, Aia'koa lagun artuta, eztakigu ala tokatuta edo bien artean obeto ikusteagatik. Ta Udarregik bertso au bota omen zien:

Bat Usurbil'ko semia,  
Aia'kua bestia,  
neri bisita egitera  
etorriyak-tia;  
eztula txarra daukat,  
petxuba tristia,  
ni sendatz'ez banaute  
gizonak ezta. (23)

---

(22) Mateo Landa Alkain, Udarregiren billoba, Igeldo.

(23) Felix Aizpurua'k, Isidro Añorga'ri (Zabaltxiki, San Esteban, Usurbil) jasoa.

Inazio Zubizarreta'k (Errementeri, Loiola, Azpeitia):

Gaxo pasa detalako — joan dan astia,  
bi medikuk pentsa dute — orain ikustia;  
bata Tolosakua, — Aiarra bestia,



## ARTZAI BATI

Artzai bati Udarregik bein batean bota  
ziona:

Antxi ontan daukagu  
artzai jendia,  
iñungo terrenotan  
mugarik gabia;  
eztu ilko gosiak  
onen artaldia,  
ezpada kejatutzen  
inguruko jendia (24)

---

oien bisita ez det — gutxi kostia,  
ni sendatz'ez banaute — bapuk ezta.

Pallo Zaikola (Pedro Aranburu) bertsolariak (Orio):

Jaun abek nai luteke nik orain  
kantu-lanian astia,  
Aia'ko medikua bat eta  
Oriyo'kua bestia;  
beti eztulka ari naiz eta  
daukat estomau tristia,  
ni sendatutzen ez banaute  
oiek gizonak ezta.

(24) Felix Aizpurua'k Usurbil'en jaso.

## GERRATEA (1)

“Gure etxeak, Mendizorrotz eta Bordatxo (Arratzain) mendiak ezker ta eskubi ditu; bien tarteko lepoan dago, Donostia aurrez-aurre duala.

Orregatik, karlisten gerratean, komeri la-tzak ikusi ziran an. Soldadu-sallak, batzutan karlistak, bestetan liberalak, maix xamar etortzen ziran.

Gero, denbora luzean, karlistak Mendizorrotz, Bordatxo ta Bentazikiñ'en egon omen ziran; liberalak, berriz, Igeldo'ko Gudamendi'n.

Karlistak Bordatxo'tik tiratzen zizkioten granadak Donostiari; baita liberalak ere erantzun.

Artikula-aundi'ri ere tiratzen zioten, karlistak bertan gordeko ziralakoan.

Etxe aundia zan, bi bizitzakoa. Tiroka alde batetik asten zitzaizkionean, beste aldeko bizitzara iges eginten zuten. Iru aldiz jo zuten granadaz. Pareta bat pasa ta bestea pasa gabe gelditu zan granada.

---

(1) Udarregiren billoba eta Artikula-aundi'n bertan jaioa dan Mateo Landa Alkain'ek kontatua.

Granada batek etxe-ixkiña jo ta sillarea puskatu zuan. Oraindik ere ala dago, iñork ikusi nai badu.

\* \* \*

Udarregi bera ixpitzat artu zuten. Eztakit karlistak ala liberalak ziran. Il egin bear zutela, ta Udarregi, aldameneko borda batean, garo-pillan sartuta izkutatu zan.

Bañan soldadu tzar aiek, andik erretiratu baño len, borda ari su ematen asi ziran, an iñor zanik jakin gabe.

Udarregik neskame bat zeukan, Pantxika, urte mordoxka bat zuana. Onek, soldaduai morraletik eldu ta atera egiten zituan bordatik, eta sua itzali. Ala salbatu zuan Udarregi.

Gero, neskame ura, San Prantxiskotan, Agiñaga'ko festetan, etxera konbidaua etortzen zan urtero.

Usurbil'ko Erruki-etxean il zan. Entierrua Artikula-aundi'k pagatuko ziola agindu zion gure aitonak, eta neronek eman nuan dirua.

\* \* \*

Beste batean, soldadu-sail bat gure etxean gelditu omen zan gaua pasatzera.

Urrengo goizean, jeiki zanean, iru kaka-pilla arkitu zituan gure aitonak.

Soldadu aietan euskaldunak ere baziran nunbait, eta onela esan zioten:

—Bota bertsoa oiri!

Bazekiten, ba, bertsolaria zana. Olaxen kantatu zuan:

Goizian jeiki eta  
jarri naiz begira,  
bat ikusi nuan da  
bestiak segira;  
ifioiz patrullak sarri  
etortzen badira,  
gure suelo zarrak  
zimaurtuko dira.

Allegatu zaizkigu  
soldadu trastiak,  
batzuek onak eta  
gaiztuak bestiak;  
ez ditu ikaratzen  
propina uztiak  
errezibitu ditu  
nere emaztiak,  
ez du suerte txarra  
izandu tristiak.

Ganbaran ein dizkigute  
iru kaka-pilla,

orain jua bearra naiz  
jabiaren billa...

Bertso geiago ere bazan.”

\* \* \*

Bañan Felix Aizpurua'k beste onela jaso dizkio gertaera ta bertsoak, Naparroa'ko Leitze'n jaio ta Usurbill'en bizi dan Tomas Retegi'ri; onek bere aitari ikasi omen zizkion:

“Garai artan, gerratea bukatu ta fueroak galdu ondoren, Gobernuak patrullak jarri omen zituan Euskalerrian. Sei gizonen taldea izaten omen zan. Baserrietan bearrezkoa omen zuten otordua eta gaua pasatzeko lekua ematea.

Bein Artikula-Aundi'n tokatu omen ziztzaien gaua pasa bearra. Seiak euskaldunak omen ziran. Jakin omen zuten etxe artan bertsolaria zegoana, ta, apalondoan, taloa ta esnea jan da gero, egiñalak egin omen zizkaten kantatzeko, bañan, batetik barrenak ez agintzen, ta bestetik bildurrak, ez omen zuan bat ere kantatu.

Urrengo goizean, aietako bateri gogoak eman zion Udarregiri peatzea, au da, txarkeria egitea, ta beren egin-bearrak suelo gañean egin omen zituzten, ta taloa ta esnea jan da joan omen ziran.

Bañan, zer gertatu da? Urrengo egunean beren nagusiak agindu diete berriro Artikula-Aundi'ra joatea, ta orduan berak ere bildur, aziyo txarra eginda zeuden da. Bañan esan omen zuten:

—Gaur ere esan bear zioagu, ba, kantatzeko!

Ezetz esango zuala uste zuten, bañan Uda-  
regik erantzun omen zien:

—Bai, gaur kantatuko dizuet.

Ta onela bota zien:

Bart arratsian sartu zaigu  
etxian patrulla,  
ganbaran ein dizkiate  
iru kaka-pilla;  
maiz etortzen bazaigu  
olako kuadrilla,  
ez degu juan biarrik  
zimaurraren billa.

Oietik jeiki eta  
jarri naiz begira,  
antxen aurreraxeguan  
beste bi segira;  
maiz etortzen bazaigu  
olako kuadrilla,  
gure suelo zarrak  
ustelduko dira.”

\* \* \*

Beste egun batez, soldadu tzar batzuek arkume bat arrapatu zioten.

Aren falta sentitu zuanean, berealaxe pentsatu zuan Udarregik zer izango zan.

Joan zan soldaduengana, ta orduantxe zi-joazen jaten atera.

Ta Udarregik onako bertso au kantatu zien:

Penagarriyak dira  
olako kasuak  
eztizkidazue eragin  
alperrik pausuak;  
zueiri ere gustatzen  
mokadu goxuak,  
zeren kulpa zedukan  
arkume gaxuak? (2)

---

(2) Jose Odriozola, Errejista-goikoa, Aia.

## BERTSO-ERANTZUERAK

Udarregik aroztegian ere ba omen zekian. Erremienta asko izaten zuan: maia, zipillu ederrak, ta guzi. Kurtetxeak egiten ere bazekian.

Ala, egun batez, arotz-lanen bat egiten ari zan etxe aurrean.

Ta izengoitiz Muki zeritzaion bat, etxe-aldaeran Aia'tik Igeldo'ra, Erauntzeta-txiki baserrira, zetorren, bere trasteekin.

Ta, Artikula-aundi'tik pasatzean, Muki orrek onela esan zion Udarregiri:

—Juan Joxe: zer ari aiz: arotzin?

Ta Udarregik:

—Bal, motell, nere iritzin;  
obiago danik etzak irudituko probintzin;  
onena batek bear-tzin!

Orduan Udarregik galdetu zion:

—Muki: zer daramakik or?

Ta Mukik:

—Emen? Arriua.



Ta Udarregik:

—Batenbatek eramango dik berriua!

Ere traste txarrak eramán eziñik larri  
[ua! (1)

\* \* \*

Udarregi Igeldora meza nagusira zettorrela, topo egin zuan Orio'ko Migel Anton Mutiozabal'ekin eta Aintzira'ko Ixteban'ekin. Eiztari amorratuak ziran biak ere, ta erbi aundi bat ilda zeramaten.

Udarregik esan zien:

—Jaunak: egin al da *kaza*?

Ta Ixtebanek, erbia altxatuaz, erantzun zion:

—Bai; nai zuan baña ez da pasa!

—Lastima ere bazan olako gauza!

—Konbiatzen zaitut; etorri lasa! (2)

\* \* \*

---

(1) Mateo Landa Alkain, Udarregiren billoba, Igeldo.

Emen bi bertso-erantzuerá daude. Lenengoa, beste onela jaso zion Usurbil'ko Felix Aizpurua'k Sorabilla'ko Federiko Otegi'ri ("Andoain"):

Udarregi, egurrarekin kertenen bat egiten ari omen zan, ta Errikotxia bertsolariak esan omen zion:

—Zer ari zera, Juan Joxe: arotzin?

—Bai, ondo alare, nere iritzin!

—Omentxoena izango zera probintzin?

—Norbaitek bear-tzin!

(2) Mateo Landa Alkain, Udarregiren billoba, Igeldo.

Bein batean, Errikoetxia bertsolaria Artikula-aundi baserrira joan omen zan, ta iru asto ikusi omen zituan gaztain-morkots utsetan miazka, ta Juan Joxeri, tentatuaz, ala esan omen zion:

—Zer ematen diezu oiri: gaztaña?

Ta Udarregik:

—Izan egin bear estraña;  
latzagoan dantzatzen dute ezpaña;  
balitz, gerok jango genduke, oiek ez  
[baña!

Errikoetxiak orduan:

—Iru asto oiek zureak al dia?

Ta Udarregik:

—Bi neriak, artzaiarena bestia;  
igel pasa du lengo astia;  
asta-arra badaukat, baño gaztia;  
ezta atrebitzen oiekin astia;  
badauka naiko buru-austia! (3)

\* \* \*

---

(3) Bi bertso-erantzuera dira. Biak Bautista Zumalde'ri jaso zizkion Felix Aizpurua'k.

Geienak ordea alkargandik berezita ematen dituzte bi bertso-erantzuera auek. Era guziak ezin eman ditugun ezkerre, Lasarte'ko Sasueta-aundi'ko Migel Zuaznabar'enak jarriko ditugu bakarrik:

—Udarregi: zer jaten ari dituk asto oik: gaztaña?

—Balego, gerok jango genikek estraña,  
oik ez baña;  
otiakin igurtzi biarko iek ezpaña.

Udarregi gaixo zegolarik, bere alaba Mi-  
kela botikara joan omen zan sendagai billa;  
ta, eskatu ondoren, botikarioak erantzun  
omen zion etzeukala, ta Mikelak, asarretu-  
rik, onela esan omen zion:

—*Boticario sin botica*  
*¿qué demonio significa?*  
Kaka zutzat esan zian,  
onra aundi bat eman zian,  
bartzarrak orduan galdu zian! (4)

\* \* \*

Udarregik:  
—Zer ari zera, Errikoetxia: koziñan?  
Errikoetxiak:  
—Bai; zuk ere ikusiko zenduan lentxeago  
etorri baziñan!  
Udarregik:  
—Garaia zala ez abixatzeko, nun zifiñan? (5)

\* \* \*

---

—Juan Joxe: orixe dek astozko pestial  
—Bai; bi oik auzokuak tia,  
neria bestia;  
batek igel pasa dik astia,  
ar ori berriz gaztia;  
ez atrebitzen ezertan astia;  
badauka naiko buru-austial  
(4) Usurbil'ko Olarrondo'ko Jose Ramoni, Felix  
Aizpurua'k jaso.

(5) Federiko Otegi, "Andoain", Sorabilla'n jai  
ta Usurbill'en bizi izana, Felix Aizpurua'k jaso.

Amalau bat urte zituala, baserriz-baserri zijoan bein batez Gaztelu bertsolaria, iru azarirekin, pizti gaiztoen dirua biltzen.

Iritxi zan Udarregiren etxera ta onek ala esan zion:

—Kaixo, txikito! Zer abil?

—Ementxe!

—Zer dituk?

—Azariak.

—Zenbat?

—Iru.

—Baliyo ditek makiña bat diru.

Asko bildu omen zuan Gazteluk. (6)

---

(6) Pello Zaikola (Pedro Aranburu) bertsolaria, Orio. Gazteluri berari entzun omen zion.

# JARRITAKO BERTSO-PAPERAK

## IDAZTEKO LANA

Udarregik etzekian irakurtzen ta idazten. Azpeitia'ko Premiyoaren ondoren piztu zan sesioan, kontrarioak beren paperetan ziotena jakingo bazuan, aldameneko baserrira, Artikula-Txiki'ra, joaten omen zan, papera irakurri zezaioten.

Nola, bada, argitaratu zituan bertso-papera? Ona zer dion Mateo Landa Alkain, Udarregiren billobak:

“Nik ez nuan gure aitona ezagutu; nere arreba Dominika zanak bai. Ta onek onela esaten zuan:

Bertso sumatzen, bere gisa, garia jotzeko kuartuan aritzen zan, ta, bertsoa sumatu-alean, tella-puska batekin paretan arrastoa egiten zuan. Kuarto guzia arrastoz betea zeukan.

Gero, Usurbil'ko organista zan Jose Txiki (Jose Aranburu) etortzen zitzaion. Garia jotzeko kuartora joaten ziran, ta an, arrastoaren aurrean, Udarregi somatutako bertsoak esaten asten zan, ta Jose Txiki eskribitzen. Gero, onek betetako papera inprentara eramaten zuten.

• Nilla zortzeun larroqueita amalan  
surte. cumplitu gabiaz.  
bere etorrera equin cigula  
Cere eta Surrien jabiaz  
aurten Erroman izan ditugu  
guztiz funciyo grabiaz  
orixec ondo declaratze co  
apenas gauden trebiac  
orain badaude Juan Jose bono  
oficial obiaz

2

Lurrian gure Vicariyua.  
Erroman Aita Santuba  
aurten onera persona ascoc  
izan du funtamentuba

gure Erromaco Aita Santuba  
Mundu guccio biruba.  
Valenciac Artzobispua  
lauca bigarren graduba  
Aita Leonni preboste equin diyo  
nai degu lege puruba  
berialassen contestatu du  
tocatzen kayon moduba  
danon partetic deniatzen diyet  
osamina eta Ceruba

6

Obroso ascoc seguitu nai die.  
Zortzi orduco lanian  
magusi ascoc amalijan nai  
ayenzat ondo danian

Arrastoak berdintxoak ziran, bañan gure aitonarentzat izango zuten diferentziren bat.

Aitona arrastoak egiten ikustean, onela esaten omen zion gure arrebak:

—Aitona: nik egingo diot arrastoa!

Ta arek:

—Milla aingerua! Utzidazu, umea! Zoaz, gaxo ori, emendik!

Makiña bat aldiz kontatzen zuan gure arreba zanak”.

\* \* \*

Bañan, Jose Txikik joaterik etzeukanean-  
-edo, Udarregi bera jeixten zan Usurbilla,  
eskuan makil bat artuta, eta paretako arras-  
toak makillan ekartzen zituan. Ta makillari  
begira esaten zizkion bertsoak Jose Txi-  
kiri. (1)

---

(1) Jose Ramon Alzaga, Olarrondo, Usurbil.

(1862)

## PELOTA-PARTIDUAREN BERTSOAK

Onako bertso aukerak *Argia* aldizkarian argitaratu ziran, 1933 urteko maiatzaren 14'an eta 21'an.

Apirillaren 30'an, Norteamerika'n (Mountain Home, Idaho) zegoan euskaldun batek eskatu zituan, *Argiak* zuan "Galde-erantzuerak" zeritzaion atalean; eta *Aingeru* idazleak bialiti zituan, atal ortan bertan argitaratzeko. Zortzigarrena ez omen zekian *Aingeru* dalako orrek.

1/ Milla zortzireun eta  
irurogei ta bian,  
bertso berriak jartzen  
orain naiz abian;  
pelotariak izan  
dira Donostia'n,  
fama zabaldu bear det  
España guztian.



- 2/ Zazpi españolekin  
Mateo frantzesena,  
partiduba orretan  
izan da trabesa;  
arrixkatua bada  
zenbait interesa,  
irabazi duanak  
aprobetxa beza.
- 3/ Irutatik bi bazan  
frantzesaren bando,  
trabesa doblatuban  
asi ziran sendo;  
azpeitiarra dago  
jo gabia fondo,  
orren fabore zana  
atera da ondo.
- 4/ Mateo ta Urtxale  
irundar batekin,  
laugarrena Arrasko  
or zuten berekin;  
Bautista ta Zirilo,  
Ezkerra eta Joakin,  
orra zein diran esan  
nai dubenak jakin.

5/ Pelota aidian artzen  
frantzesaren maña,  
indarraz artzen dio  
nai duan tamaña,  
badakiela nago  
diabruak aña,  
oraingua galdu du  
abilla da baña.

6/ Manuel Urtxale'ko  
ez dago tontua,  
plazara joan liteke  
jaun orren kontuâ,  
ezaguera ona ta  
joera prontua,  
zartuagatik dauka  
gorputz sueltua.

7/ Irundar sakalari  
oriyekin zanak  
listo egiten ditu  
pelotaren lanak;  
artarako apropos  
egia du amak,  
merezi ditu eta  
artu ditzan famak.

8/ .....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

9/ Oiek onak ziran da  
bestiak obiak,  
guztiak dira gizon  
kupira gabiak;  
bertsuak jarritzeko  
badira bidiak,  
arritu gaituzte oien  
abilidadiak.

10/ Azpeitiar ori da  
berez trinketista,  
luze eta errebota  
ona da Batista;  
ez det esan biarrik,  
begira egon naiz-ta,  
ez daduzka galduak  
besua ta bista.

- 11/ Zirilok jokatu du  
egoki ta fuerte,  
baduela derizkiot  
batek ainbat parte;  
pelota argandikan  
etzebillan aparte,  
alegiña egin du  
partida dan arte.
- 12/ Ezker orrek daduka  
golpe egokia,  
argana dijoana  
dago errukia;  
izaten badu ondo  
artzeko tokia,  
kintze arrek izaten du  
deskantsu txikia.
- 13/ Joakin sakalaria  
pelotari fiña,  
badauka malizia  
gizon baten diña;  
arek neurritu ezker  
kintzia jakiña,  
zenbaiti egin dio  
sabeleko miña.

14/ Biba azpeitiarra,  
portatu da oso,  
gradueta geitxoro (*sic*)  
biar degu jaso,  
partida irabaziya  
ari dala kaso,  
berriz jokatzeko ere  
daude animoso.

15/ Askok espero zuten  
frantzesan nagusi,  
bañan azpeitiarrak  
dio irabazi;  
oriyek desonratzen  
ez edozein asi,  
tamaña artako asko  
nik ez det ikusi.

16/ Oiek pelotariyak  
zaizkigu etorri,  
badakite plazako  
zirkilluen berri;  
orren goien-barrenak  
ongi dira neurri,  
txiripa asko pasa  
ziyoten alkarri.

- 17/ Guztiak egin dira  
ogei ta bost joko,  
bitartean izan da  
luzapena pranko;  
*cuarenta a dos'ara*  
bajatzen zan bapo;  
nun billatzeko beste  
zortzi orrelako?
- 18/ Kintze batez plazako  
oien ibillera,  
bost biraje pelotak  
gora eta bera,  
azkenian Batistak  
bazar-bazterrera...  
bistan gauden guziok  
ikaratu gera.
- 19/ Oiek eman dituzten  
gusto arrituak,  
arraiskatuak dira  
gizon korrituak;  
batzuek ez dirade  
galtzak herrituak,  
beste asko badira  
ondo geldituak.

20/ Jaun oieiri graziyak  
 euskera klaruan  
 eman biar zaiztela  
 gendukan gagan,  
 komeni ere bazan  
 nola emen naguan...  
 Udarreiren sermoia  
 orra nun dagan.

---

(1) Zenbait tokitan, ez degu *Argia*'n dagoan bezela jarri, gaizki zegoalako ustean:

5/3: *indar artzen dio* zion; urrengo eran dagoanez jarri degu: *indarraz artzen dio*.

7/2: *oriyekin lanak* zion; poto beraz; *oriyekin zanak* jarri degu, urrengo eran dagoanez.

9/5: *besuak jarritzeko* zion; nabarmen dago bertsuak *jarritzeko* bear duala.

10/2: *beraz* zion; *berez* esan bear du noski.

Naparroa'ko Leitze'ko Gorritenea baserriko aitona auetako amar bertso zekizkian, eta bere billoba Maria Josefa Zestau'k kopianu ta bialdu zizkigun. 10 bertso oiek, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12 ta 13'garrena dira, bañan beste orden onetan: 1, 4, 2, 3, 10, 5, 6, 12, 13 ta 7.

Aldaketak: 2/3: partidu orrentantxe; 2/5: arriskatu ere bai; 3/1: Irutatikan biek; 3/6: poderean ondo; 3/7: aren fabore zana; 4/1: Mateo ta Urzelay; 4/3-4: Arroxko Beratarra — an zuan berekin; 4/7: orra esan zein diran; 5/1: Pelota bolera artzen; 5/4: nai zuen tamaña; 6/1: Urzelay ori ere; 6/5: ezaguera aundia; 6/7: zartua izateko; 7/1: Juakin sakalari; 7/6: egiña da amak; 10/5: esan bearrik ez det; 10/8: besuak ta bista; 12/3-4: argana dijonak — dauka errukia; 12/5-6: pelota ondo artzeko — ark badu tokia; 12/7: kintze orrek izango du; 13/3: malezia badauka; 13/5: au ukitu ezkeru; 13/7: zenbaiti eman dio.

## BEI BATEN GERTAERA

Udarregiren onako bertso auk Usurbil'ko bei baten gertaera kontatzen dute. Balentin Otamendi'ri ("Espaldi", Villa Bigarrena, Aginaga) zor dizkiogu. Paperetan atera omen ziran. Bertso geiago ere ba omen zan, bañan... Karlisten gerratea bukatu ta laister jarriak omen dira.

- 1/ Tristurak nago, asi biar det  
libersiyua berritzen,  
gu oraindikan apendiz gaude,  
eztegu asko korritzen;  
Galardi-azpiko Eujeniyo orri  
nua bertsuak jarritzen,  
or gertatu dan kaso batekin  
guziyok gaude arritzen.
- 2/ Larre-beien bat Aranburu'tik  
aspaldi zuan erosi,  
gezurrik ez nun publikatuko,  
nik ala ditut ikasi;  
zenbaitek eztu ganadubakin  
suerte onik merezi,  
aurten ez ditu umiak ein da  
ixtillu txarrak ikusi.



3/ Artzaien batek eman omen du  
larre-bei orren berriya,  
inposiblia egongo dala  
umia eiteko larriya;  
buelo aundiya daukala eta  
errape izugarriya,  
obe lukela balerukake  
etxe aldera ekarriya.

4/ Mendira juanda, beia billatu,  
lazua erasten dira asi,  
kolpia tira bañan utsegin,  
beia saltoka igesi;  
amerikano askok bezela  
oraindik eztu ikasi,  
begira zanak oiekin eztu  
pesta gaiztua ikusi.

5/ Aita-semiak izan biaute  
beia etxian sartuba,  
pesalunbriak ikusitzeko  
mundu ontara sortuba;  
oriyen kejak kontatutzeko  
etzan egongo gortuba,  
izan biar du derrigorrian  
Gilisagasti'n sartuba.

6/ Andik etxera ekarri dute  
orgullo aundi batian,  
gubernatzeko jarri omen du  
amarraturik katian.

“Esnia pranko emango digu  
onek umia egitian,  
denboraz bota lezake eta  
ernai ibilli gaitian.”

7/ Txal gaztetxo bat nola dabillen  
abisua da etorri,  
zer esan ere etzekiten  
begiratubaz alkarri;  
gizon abillak izanagatik  
beiari ezin igarri...  
zer egin dute? Agiñaga'tik  
albaiterua ekarri.

8/ Albaiteruak esan omen du  
ikutu baño lenago:  
“Orren barrenen umerik danik  
nere artian enago;  
eginda ondo sendatu ere  
egifia dala ni nago,  
rekonozitu egin biarko  
deskuidatuba banago.”

- 9/ Errejistatzen asi omen da  
tokatzen zaion graziyan,  
albaiterua ondo zijuan  
zebillen irabaziyan;  
Eujeniyo're ondo izana  
bere denbora guziyan,  
oriyek baño estubago zan  
txekorra Irisasiya'n. (1)
- 10/ Albaiteruak esan omen du:  
"Dago umia egiña,  
esnia dauka turbiyatuba  
tiratzeko alegiña;  
errapia're gogortutxua,  
ori da gauza jakiña."  
Eujeniyoren zilimoniyak:  
"Len akordatu bagiña!"
- 11/ Arrautzak artu pardelian ta  
Irisasi'ra jun zian,  
enteratubak egongo ziran  
txekor-orrubak nun zian;  
umill askua billatu dute  
agoniyako trantzian,  
alimenturik izan ezpalitz  
lan diabrubak an zian.

---

(1) Irisasi, Usurbil'ko mendi bat da.

- 12/ Arrautza oiek eman dizkate  
batitu edo nastuta,  
eskusa gabe gaxuak artu,  
gosiak txantxik eztuta;  
txit azkeneko asnasetan zan  
illoki odol ustuta,  
sasi-zuloko kolaziyuak  
eztitu izango aztuta.
- 13/ Lepo-otarrian sartuta dute  
txala etxera ekarri,  
berialaxe bota dizkate  
ama-umiak alkarri;  
bei koitadubak ikusi orduko  
arena dala igarri,  
etzan plakiyak aplakatzeko  
leku txarrera etorri.
- 14/ Mapill-erreka'n beste beien bat  
omen zeguen saltzeko,  
Eujeniyo orri gogua egin  
ura dirutan artzeko;  
Joxe Agustiñ e konporme zala  
milla errialian saltzeko,  
esku onetan allegatu da  
zer duben ezagutzeko.

15/ Gizon oriyek pensatu dute  
deposituban jartzia,  
edo bestela lengo jabiak  
atzera eramatia;  
ezpaita ondo beiari fama  
kulparik gabe galtzia,  
obe litzake pentzu onakin  
etxian gobernatzia.

(1878)

## BERTSO BERRIAK

1/ Ama Birjiñetarako  
señaladamente  
Donostijan broma bat  
bidakaitu dute,  
bertsuetara juateko  
lau gizon dezente;  
iru apuntadore  
an zeuden presente;  
jarri gera frente,  
kantatu da fuerte,  
berak nai duen arte,  
ez degu izan kalte,  
milla errial premiyo  
eman digute.

2/ Manuel Olloki eta  
Udarregi gaztia,  
Bernardo Otaño eta  
Pello bestia;  
dibersiyorako zan  
gure ajustia,  
ezta kalte piska bat  
alkar ikustia;  
ala zan ustia,  
era bat uzta  
da modu tristia,  
orra albistia;  
konbeni da pruebak  
erakustia.

3/ Don Kanuto jauna zan  
komisionatuba,  
gizon orretzek badu  
fundamentuba;  
Olloki zarrarena  
au zan biartuba,  
biyen artian zuten  
lan au formatuba,  
nago informatuba,  
badu eskarmentuba,  
da adbertituba,  
estudiatuba,  
ez daukagu penarik  
guk ezagutuba.

4/ Bernardo Otaño da  
txit balientia,  
Pello Errota ere  
korrientia,  
Oloki zarra berriz  
oso dezentia,  
Juan Jose Udarregi  
sufizientia;  
kuadrilla fuertia  
nai zuten juatia,  
gusto ematia  
zan borondatia,  
arako etzan kapaz  
inozentia.

5/ Manuel Oloki zan  
nere lagun fiña,  
anparatutzen nuan  
nere alegiña;  
ala ere bagenduben  
naiko zer egiña,  
akabo zan bildurrak  
juan izan bagiña;  
boza du klariña,  
ez buru ariña,  
zartzera egiña,  
edadez da baiña;  
zeñek egingo luke  
gizon orrek aiña?



6/ Tablerora iyo ta  
eraso alkarri,  
patxara itxusiyan  
ez giñaren jarri;  
grano bat apenas zan  
bildurrak etorri,  
len ere nunbait jakin  
ainbesteren berri;  
bertso asko neurri,  
paperan ezarri,  
gero irakurri,  
begiratu orri;  
notiziyak izango  
ditugu guk sarri.

7/ Orra lau bertsolari  
iru erritagikan,  
salida egin degu  
txit gogotigan,  
letra zuzenak daude  
gure gramatigan,  
osasuna desio  
nere partetigan  
txit biotzetigan;  
bi dira goitigan  
beste bi betigan  
kantuzko platigan  
beti azaltzen dira  
Gipuzkoatigan.

8/ Gure apuntadoriak  
baitaude famoso,  
kortia eman zuten  
txit kurioso:  
obe zala gelditu  
guziok onroso,  
formalidades egin  
nai zuten preziso;  
lan au dala kaso  
gaude animoso,  
guztiz karifoso,  
txit biktorioso,  
kantidade igualak  
ginduben guk jaso.

9/ Zelebratu genduben  
Ama Birjiñ eguna,  
illaren amabostian  
izaten deguna;  
Ramon Artola eta  
Don Kanuto jauna,  
Don Jose Manterola  
bazuten laguna,  
kuadrilla biguna  
tokatu zaiguna,  
gerok dakiguna  
leiala eta ona;  
prueban ezagutzen da  
prestu dan gizona.

10/ Donostiyan daguan  
Ayuntamentubak  
listo egin zituben  
orduko kontubak;  
baliyo izan zuben  
egin zan kantubak,  
berrogei ta amar duro  
ditugu artubak;  
beste alimentubak  
danak pagatubak,  
gabeko ostatubak  
len ajustatubak;  
gizon oiekin gaude  
txit gustatubak.

11/ Nere dotriña dago  
garbi irakurriya,  
notatu eta paperan  
klaro ezarriya;  
premiyo-kontu au da  
oraingo berriya,  
akaso izango da  
betiko jarriya;  
nago igarriya,  
talentuz urriya,  
ai nere larriya!  
bajatu naiz iya;  
agur Ayuntamentu  
maitagarriya.

12/ Orra bertsuak jarri  
Udarregi gaztiak,  
nik ainbeste deretxo  
badute bestiak;  
pena emango liket  
isillik uztiak;  
ez inor ofenditu  
mintzatzen astiak;  
alkarri erastiak  
edo ikastiak,  
dira ondo kostiak  
kantuzko txistiak;  
ogiya jan dezala  
itxu tristiak. (1)

---

(1) Bertso-papera: "Donostiyan: Juan Osés-en moldizteguiari." (Bibliothèque Nationale, Paris, Celt. et B. 169; 73.104.)

Bertso-paper onek auxe du eskuz erantsirik: "*du Concours de Sn. Sebastian de 1878, par Juan Jose de Udarregui.*"

## BERTSO BERRIAK

Bertso-sail au, Jose Aranburu zanaren etxetik jaso degu. Len ere esan degun bezela, jaun au Usurbil'ko organista zan, eta "Jose Txiki" esan oi zioten izengoitiz. Beragana etortzen zan Udarregi, bertso jartze-ko asmoak artutakoan.

Bertso auek eskuz idatzita daude, ta puntu asko, lendabizi jarria zegoana tatxatu ta gañetik herrituta daude. Bañan guk, lenengo era jarri degu, bigarrena oarretarako utzirik. Puntu berritzeari euskera garbitzearren ekin diotela ematen baitu.

---

(1) 1/9-10'gn. puntuak dionarekin, Donostia erre zanetik 65 urte paseak zirala adierazten da. Ta 1813 urteari, 65 erantsiaz, 1878 urtea degu, Udarregik bertso auek jarri zituana.

1/ Milla zortzireunekin  
amairugarren urtian  
gerra bat izandu zan  
Españi partian;  
desgraziya gogorak  
askoren kaltian,  
Donostiya erre zan  
txit malamentian,  
irurogei ta bost urte  
ezta apartian.

2/ Frantzesá Españiara  
traiziyoz zan sartu,  
Madrilla jua da errege  
preso zuten artu;  
zaragata gogorak  
emen ziran sortu,  
baña kontrariyuak  
zitzaizkan agertu,  
arro etorri arren  
laster zan bildurtu.

---

1/7-8: arritzeko moduan — nola entzutian  
arritzeko zerate — nola entzutian

1/9-10: Donostiya ere erretzeraño — bada azke-  
nían.

3/ Ustez Españiyako  
buru zan frantzesa,  
arren kontra etorri  
baizan ingelesa;  
anparatzalle txarra  
etzan portugesa,  
bestia erretiran  
estu eta presa,  
etzuen azkenian  
len aña grandeza.

4/ Pesadunbria maiz-ta  
gerrako lanian,  
kulpa gabiai kargak  
bota geienian;  
ordenak partitu gabez  
errespeto onian,  
Aguztuaren ogei ta  
amaikagarrenian,  
Aguztuaren ogei ta  
amaikagarrenian.

---

3/5-6: orobat etorri zan — bada portugesa

3/7: orduan erretiran

4/1-2: Naigabia, Desgraziya — gerra dagonian

4/5: ordenak kunplitu gabez

4/7-10: Donostiya erre zuten — San Roman egu-  
nian

Donostiya erre zan — San Roman egunian.

5/ Donostiya'rako zan  
egun itxusiya,  
ondo dakiyenakin  
nago ikasiya;  
nundik-nai sakioa  
eta desgraziya,  
gauza amabilia da  
personen biziya,  
Zubieta'ra etorri zan  
ango justiziya.

6/ Nola izan zan desgrazi  
orren ondoria  
publikatzeko dana  
badet poderia;  
gauza galduak beti  
badu doloria,  
ziudade guziyak  
erre-koloria,  
estantzi estu artan  
aien baloria!

---

5/5-6: nundik nai lapurreta — negar karrasiya.

5/9-10: nork esan zenbatek zuan — orduan utziya.

6/3: adierazteko dana

6/9-10: istillu gorri artan — ai zer naigabial



7/ Tristura gogorra zan  
nere iritziyan,  
beren ondasunakin  
betiko etsiyan;  
etziraden egongo  
txit pazientziyan,  
ziudadia jarri nai  
lengo dezentziyan,  
Aizpuru'n junta egin zuten  
Agorran zortziyan.

8/ Zerbait disimulatzen  
lengo desgraziya,  
enpeñatu zirala  
dago ikusiya;  
Jueza ta Konsula  
eta Justiziya,  
Kabildo ta bezino  
kuadrilla guziya,  
etzuten zelebratu  
obra itxusiya.

---

7/7: jartzearren

8/4: bada notiziya

8/6: baita Justiziya

8/8: onradua guziya

8/10: junta itxusiya

9/ Formal egitekotan  
alako kasuak,  
Justiziya ta Konsula  
ziran prezisuak;  
bezino jaunak ere  
gizon balerosuak,  
gañera sazerdote  
relijiosuak,  
biyotzian ukitu  
Jaun amorusuak.

10/ Tristura gogorra zala  
nago igarriya,  
besterik zer egongo zan?  
ondarra ta arriya;  
erreunitu ziran  
eiteko berriya,  
len zan bezin dezente  
or dago jarriya,  
ziudade formala  
txit gustagarriya.

---

9/9-10: eman zituzten danak — biar ziran pausuak

10/2: gauza ikusiya

10/5: asmua artu zuten

10/7: len baño ere ederrago

11/ Paperak orain dira  
errekonozitu,  
Don Nikolas Soraluze'k  
billatuak ditu,  
Ayuntamentuari  
dizka prebenitu,  
gero Gobiernora  
dute akuditu,  
milagro bat bezela  
zaie iruditu.

12/ Ikusirikan obra  
ain arrigarriya  
igez ta aurten egin da  
festa bat berriya:  
Aizpuru'ko etxiari  
arturik neurriya,  
arri marmol eder bat  
dute ekarriya,  
numeraturik dago  
dezente jarriya.

---

12/8: dute erantsiya

12/9: Juntako jaunen onran

12/9-10: Jaun aundi aien onran — txit ondo jarriya

13/ Festa zelebratzen da  
ondo dan moduan,  
meza eta sermoia  
tokatzen dan graduan,  
kargua eman zuten  
leku seguruan,  
Don Nikolas Soraluze  
an zan inguruan,  
pensamentua franko  
bazeukan buruan.

14/ Soraluze'k egin du  
bere alegiña,  
ondo deklaratzuten  
bada zer egiña,  
musika ta bertsolari  
eta danboliña,  
komediante moduko  
kuadrilla bat fiña,  
aumentua're bazan  
nai genduben aiña.

---

13/4: Santiagoren onduan

13/5-6: oroipena izateko — betiko munduan

13/7-8: aditutzen danian — gertatu zana orduan

13/9: negar malko samiña

13/9-10: errukizko sentimentua — sortzen da ba-  
rruan

14/1-2: Donostiarrak egiten dute — beren alegiña

14/7-10: Ayuntamentua ere bai — da gauza ja-  
kiña

Zubieta'n juntatzen zan — kuadrilla atse-  
giña

14/7-10: Zubieta'n juntatzen da — kuadrilla atse-  
giña,

Ayuntamentua ere bai — da gauza jakiña.

15/ Zubieta'ko bezino  
estimagarriyak,  
leialtadiaz daude  
gogotan jarriyak,  
modu oiek argatik  
daude etorriyak,  
aitormena dutela  
gaude igarriyak,  
sijnifikantza dauka  
Aizpuru'ko erriyak.

16/ Orra erregaliya  
Donostiya'k egin,  
Zubieta'ko jendia  
akordatu dedin,  
gauza onak errezibitzen  
beti da atsegin,  
graziyak eman nairik  
ondo ezin itzegin,  
gaitz erdi iñorekin  
ez banu utsegin.

---

15/1-2: Donosti'ko jendien — ongi etorriak

15/3: ta borondatiaz daude

15/3: emengo leialtadez daude

15/9: aditzera ematen du

16/7-10: graziyak ondo emanaz — nai litzake itzegin

estimatu ondo ta — ez al bait utsegin

17/ Donostiya'k Zubieta'ri  
beti amoriyo,  
berak leialak izan  
dirala meriyo,  
beñere ezta izandu  
oien kontrariyo,  
señale bat ederra  
egin du seriyo,  
elkar estimatzia  
ez da misteriyo.

18/ Orra bertsuak jarri  
euskera klaruan,  
ikasten ditubenak  
eduki goguan,  
lenago gauza ori  
ixilik zeguan,  
azaldu biar zana  
nola emen nagan,  
Alkaiñ'en predikua  
orra nun dagan.

---

17/3-4: bera leiala izan — dalako nai diyo

17/8: diyo egin seriyo

18/5-10: lenago kondaira — atzendua zeguan,  
berritu biar dala — jarri zait buruan,  
Udarreiren predikua — orra nun dagan.

## USURBIL'KO MIXIOA

Onako bertso auk, Orio'ko Txara base-  
rriko aiton zarrak kantatu zituan bein ba-  
tez, arta-zuriketa batean, Udarregik jarriak  
zirala esanaz. Pello Zaikola bertsolaria ere  
an zegoan, eta kopiatu egin zizkion bertsoak.

Gero, 1934 urtean, Orio'n mixioa zala-ta,  
argitaratu-arazi zituan berez Usurbil'ko mi-  
xio baterako atereak ziran bertso auk, Orio'-  
korako aldatuaz. Bañan, inprentara baño le-  
en, Don Joakin Loidi Orio'ko apaiza zanak,  
bertsoak bere kontu artu eta, an da emen,  
itz asko aldatu zizkien "garbitzearren"... Ta  
ola atera zan papera, bertsoak itxura guzia  
galduta. Bertso-paper au, "Elustondo-Za-  
rauz"-en inprentatua, Aduna'ko Kamiyo ba-  
serriko Segundo Mendiburu"rengandik esku-  
ratu genduan.

Emen argitaratzeko, ordea, Loidi apaiz  
jaunaren ikutuak kendu eta bertsoak beren  
lengo itxurara ekartzen saiatu da Pello be-  
ra. Apaizaren aldaketak eztute merezi oa-  
rretan jartzerik.

1/ .....

.....

bi milla emendikan  
ez dira aparte;  
Kristo mundura jaio  
dirala diyote,  
bertsuak ipintzera  
jarri azi naute,  
alegiña egin biet  
gauza naizen arte.

2/ Orrenbeste urte da  
Kristo jaio zala,  
libruan jarri bazuten  
dana dan bezela;  
uste det an gezurrik  
egongo etzala,  
otoitz egiten diyot  
txit lotsa naizela,  
nere entendimentuba  
argitu nazala.

---

1/1-2: Emen, Pello Zaikolak atera-arazi zuan paperean, urtea jartzen da: "Emeretzireunekin — ogei ta amalau urte"; bañan, ez baitakigu zein urtetan jarri zituan bertso auek Udarregik, ezin bete izan degu utsune au.



3/ Lenagotikan bazan  
Jaungoikotasuna,  
Birjiñan entrañetan  
egin zan gizona;  
Trinidad Santuko  
bigarren persona,  
Aita Eternuan Seme  
gure Jesus ona,  
Espiritu Santuan obraz,  
guretzat gauz ona.

4/ Belengo portalian  
Jesus jaio baitzan,  
beartasun aundiyan  
ez dudarik izan;  
oñaze neke asko  
arturik bizi zan,  
ogei ta amairu urtian  
emen ibili zan,  
gu salbatziagatik  
gurutzian il zan.

5/ Adan eta Ebak egiñ  
zuten pekatuba,  
erremediatutzen zan  
asko nekatuba,  
bai zedukan anima  
askoren kontuba,  
Jesusen gurutzeko  
Pasio santuba,  
guregatik izan zan  
kruzifikatuba.

- 6/ Jesus Nazarenua  
guztiyon jabia,  
serbituz maitatzia  
litzake obia;  
beste aldera dago  
zenbaiten legia,  
biziyo txarretara  
billatu bidia,  
naiago du serbitu  
etsai traidoria.
- 7/ Asko sufritu zuan  
Jesus Salbadoriak,  
berak iriki zituan  
zerura bidiak;  
ondo aztubak gaude  
arren faboriak,  
atzeratu ditzagun  
etsai traidoriak,  
ez bagera mudatzen  
egin du guriak.
- 8/ Gelditu ez gaitezen  
desanparatubak,  
oain etorri zaizkigu  
misiyo santubak;  
praile jaun orri gaude  
sermoi ona aitubak,  
sobra geunden etsaiak  
lepotik lotubak,  
zer estadutan gauden  
atera kontubak.

- 9/ Misiyo santu oiek  
egin dute lana,  
arrimatu gaitezen  
Jaungoikuagana;  
biyotz umillarekin  
guazen beragana,  
egin zaun konfesiyo  
egiyazko bana,  
gaizki aterako da  
deskuidatzen dana.
- 10/ Konfesatzera juanda  
zenbaitek zer dauka?  
txikiyenak aitortu,  
aundiyenak uka;  
emakume batzuek  
senarraren kulpa,  
senarrak ere berriz  
arrazoia dauka,  
ez dago zerurikan  
gezurraren truka.
- 11/ Konfesiyan esan  
dena dan moduban,  
iñoren aitzakirik  
ez egin orduban;  
zertan utsegin duben  
eduki buruban,  
bestela ez gabiltza  
leku seguruban,  
egiyaz dabillena  
sartzen da zeruban.

12/ Kontu aundiyarekin  
egin esamiña,  
biyotzetikan artu  
oñaze samiña;  
herriz ez mantxatzeko  
propositu fiña,  
penitentziya zuzen  
kunplitu alegiña,  
ezin deskuidatu  
zintzuak bagiña.

13/ .....

.....  
biyotzetikan eman  
Jesusi graziyak,  
uste det dituala  
ondo mereziyak,  
bere odolarekin  
gaitu erosiya,  
eriyotzaz ordaindu  
zituben guziyak.

---

13/1-2: Emen paperean onela jartzen du: "Osoro zuzendurik — gure lengo gaizkiyak". Pello Zaikola'k esaten du, au apaizak aldatuta dagoala, bañan ezin oroitu zan berez nola zan.

14/ Gure misiyo santu  
biyotz-biyotziyak,  
burura ditu gertu  
geren siniskayak;  
nola umiak ala  
eta aundiyak,  
utzi pekaturako  
bide ondatiyak,  
ori agintzen digu  
Jaun maitatiyak.

15/ Atzeratu ditzagun  
biziyo gaiztuak,  
utsa bezela dira  
munduko gustuak;  
eman biarrak gera  
txit kontu estuak,  
gure lanak ez dira  
izango aztuak,  
azalduko bait ditu  
Jaungoiko justuak.

16/ Fede bizi batian  
orain jarri gera,  
maitatu nai genduke  
Jesus ona bera;  
ez degu ofenditu nai  
emendik aurrera,  
ez gaitu eramango  
paraje txarrera,  
gutzaz ezta aztuko  
saiatzen bagera.

---

14.: Nabarmen dago bertso au guzia apaizak aldatuta dagoala. Pello, ordea, etzan oroitzen nola zan.

17/ Gorroto gaizto gabe  
bizitu gaitian,  
menturaz eriyotza  
degu bat-batian;  
berriz trabatu gabe  
etsaien katian,  
gure misiyo santu  
oiekin batian  
San Pedrok sartu gaitzan  
zeruko atian.

18/ Jaungoikoaren legia  
bete zagun kontuz,  
ofenditu degula  
gaude gu damutuz;  
biyotzetik eskatu  
berai pulamentuz,  
gorde gaitzala bere  
bendiziyo santuz,  
ala gerta dedilla,  
biba, amen, Jesus. (1)

---

(1) Bertso-papera, "Elustondo — Zarauz", Adu-  
na'ko Kamiyo baserriko Segundo Mendiburu'rengan-  
dik.

## BERTSO BERRIAK

### LARRE-BEIENAK

Udarregi etzan artzaia, bañan bere mendibeiak, larreko ganadua alegia, bealdean eukitzen zuan neguan; udaran berriz, Maiaztetikan negua eldu arte, Aralar'en.

Urte batean, negu-sarreran, oi bezela, bere ganaduaren billa joan zan. Billatu zituan beiak; bazetorren Zaldibi'ra, goitik beera, ta tokatu zitzaion Gaintza'ko kondia, bere zaldiaren gañean, beetik gora, pasioan-edo, bere kapa ta guzi.

Ta onek, beiak topo egin zituanean, kapa atera ta bidea libratzen asi zan. Ganadu guziak ikaratu ta alde egin zuten. Udarregi, granorik ere bistan etzuala, gelditu zan.

Andik laister beste gizon bat ikusi zuan. Galdetu zion:

—Adiskidea: zein zan gizon ori?

—Ori? Gaintza'ko kondia.

—Gaintza'ko kondia?

Demoniñoak eramango al dik olako jenda!  
[dia!

Gure ganaduak beintzat jun dia!

Gero beiak billatu eziñik ibilli ziran, mendi guziak korrituaz. Ta billatuta ere, etziran etortzen beren bidera, ta zakurrekin ekarri zituzten.

Pasadizo guzia bertsotan kontatu zuan.

Berri auek Udarregiren billoba dan Mateo Landa Alkain'ek eman dizkigu. Onako doñu au ere berak emana da, ta Ambrosio Zatarain jaunak itzuli du aritik paperera.

U-da-rre-gi ju-an da aur-ten A-ra-la-  
-rra be-ti-zu a-rra-pa-tze-ko na-go gi-zon  
za-rra zen-bai-tek a-di-tu-ta e-gin-go du  
fa-rra pe-na det min-ga-ñi-an i-bi-lli bi-  
-a-rra au-rre-ne-ko jor-na-da ez-ken-du-  
an txa-rra



- 1 Udarregi jua da  
aurten Aralarra,  
betizu arrapatzeko  
nago gizon zarra,  
zenbaitek adituta  
egingo du farra,  
pena det mingañian  
ibilli biarra,  
aurreneko jornada  
ez genduen txarra.
  
- 2/ Aurten gelditu zaizku  
Aralarren beyak,  
etzituzten aditzen  
etxerako deyak,  
eraman gaitu aiek  
errenditu nayak,  
ezin billaturikan  
gure ibilliyak,  
onekin alderdirik  
ez du familiyak.
  
- 3/ Bi gizon da zakurrak  
erritikan artu,  
Jose Maria Azurza,  
D. Bizente Portu,  
beste lagun batzuek  
an zaizkigu sortu,  
Aralarko mendiyak  
bapo dira neurtu,  
orra arro banitzan  
juiziyuan sartu.

4/ Zaldibijan dauzkagu  
bi sozionista,  
mendira egiten zuten  
iñoiz errebista,  
larre-ganaduakin  
disgustua maiz-ta,  
azienda gaiztua  
gelditutzen gaitz-ta,  
neonek dakit ondo,  
probatuba naiz ta.

5/ Zaldibira juanda  
biyaramonian,  
mendiz-mendi asi giñan  
koraje onian,  
sustantziyan biar da  
alako lanian,  
zerbaiten aitzekiya  
bazan geienian,  
ez ditugu ikusi  
iru egunian.

6/ Urte zar eguna zan  
señaladamente,  
banuen inguruban  
makiña bat jente,  
napar artzaitxo batek  
eman zigun parte,  
puntu artatik beiak  
etzirala aparte,  
ankak dantzatu ziran  
aiek ikusi arte.

7/ Salida egin degu  
urte berri goizian,  
zazpi gizon jua gñan  
guztiko pozian,  
beiak jarri ditugu  
nai degun klasian,  
balazua bezin zuzen  
txit bide luzian,  
baña kontrariyuak  
guretzat bazian.

8/ Beiak bota ditugu  
nai degun mendiâ,  
ustez egin genduen  
aziyo grandia,  
an fortunatu zaigu  
Gaintzako kondia,  
bi aldetara beiak  
saltaka jua dia,  
bapo izorratu du  
orretzek jendia.

9/ Beiak salto, guk segi,  
zer dibersiyua!  
ez nintzan nai orduko  
araño iyua,  
Ataungo aldera  
urrengo sayua,  
ni ez naiz fortunoso  
mundura jayua,  
zori gaiztoz sortu zan  
konde arrayua.

10/ Mateo Garmendia  
etzan apartian,  
alegiña egin du  
bere suertian,  
ganadu agurua  
gureztat kaltian,  
baña segitzen ziyen  
onradamentian,  
ark batu ditu oiek  
aitz-zulo batian.

11/ Aitz-zulo orretara  
laister giñan bildu,  
zakurrak irrintziyaz,  
guk ezin ixildu,  
bati ezpañetik  
an ziyoten eldu,  
ankaz gora botata  
genduen uzkaldu,  
alegiña egin gabez  
ezta ezer galdu.

12/ Bat bota genduen da  
bestia aurrera,  
zakurrak arengana  
urrengo sarrera,  
eldu ziyotenian  
egin zuen kera,  
ni ta Bizente Portu  
abiyatu gera,  
amildu egin zaizku  
arkaitzetik bera.

13/ Amilduta osin-zulo  
batera sartu zian,  
luzaro egon gabe  
laiste irten zian,  
txala igesi zijuan,  
gu berriz atzian,  
ikusitzen genduen  
noizik bakoitzian,  
ura sentimentuba  
nere biyotzian!

14/ Eguna pasa degu  
txit neke aundiyan,  
tabernaz aukerarik  
eztago mendiyen,  
laiste giñaden zerbait  
pentsatzeko gayan,  
aulduta jarri gera  
alimentu nayan,  
gauba pasa genduen  
Ataungo Ayan.

15/ Gau ura pasa nuen  
oso penatuba,  
txala bere salletik  
abandonatuba,  
betiko gelditu naiz  
eskarmentatuba,  
sopa eta ura zan  
gure alimentuba,  
amalauna errial  
genduben kontuba.

16/ Ango ostalariyak  
baloriak ditu,  
gauza gutxitxorekin  
dirua du bitu,  
paraje garestira  
degu akuditu,  
gure kuarto apurrak  
laiste ziran aitu,  
Ataungo atsu orrek  
zikiatu gaitu.

17/ Beia agertu da baña  
txal gaxua galdu,  
esanda ere zenbaitek  
sinistuko al du?  
datozen kastiguai  
biar zaie eldu,  
leku aldatzera  
genduen bialdu,  
Naparruako Etxarrin  
gero da azaldu.

18/ Mateo Garmendia  
juan zan Etxarrira,  
pozez zoraturikan  
txalari begira,  
berak ekarri zuen  
andik Zaldibira,  
Artikulara zuten  
gero urrengo jira,  
ezurak berarikan  
etorriyak dira.

19/ Noizbait osatu zaizku  
ganadu guziyak,  
makiña bat funtziyo  
gaude ikusiyak,  
San Migeletan giñan  
aldrebes asiyak,  
geroztik izan dira  
modu itxusiyak,  
orain kontentu gera  
Jaunari graziyak.

20/ Orra bertsuak jarri  
Udarregi gaztiak,  
euskeraz eman ditu  
bere albistiak,  
ni konfesatu naiz ta  
aditu bestiak,  
erotu ote naizen  
diyo emaztiak,  
arrazoya daukala  
deritzat tristiak. (1)

---

(1) Bertso-papera, moldiztegiaren izenik gabea,  
Getaria-ko Garro baserrian jaso.

## BERTSO BERRIYAK

Jarri-aldi ontako bertso-papera, moldiztegiaren izenik gabea, Jose Anjel Sarasola'ri jaso nion (Olalde baserria, Alzibar, Oiarzun). Paperak ez du jartzen zeñek egiña dan. Bañan Zubieta'ko Lartzabaleta baserriko Manuel Urruzmendi'k lau bertso eman zizkidan, 5, 6, 7 ta 15'garrena, Udarregik jarriak dirala esanaz.

1/ Paratu biar ditut  
bertso bat edo bi,  
zer gertatuko zaigun  
azkenian guri;  
pensatzen ez degula  
eriotza etorri,  
kontua emateko  
anima ori larri...  
ojala orrelakorik  
gerta ezpaleri!



- 2/ Ongi konfesatu eta  
mezak ere entzun,  
iya errezelarik  
barnan senti dezun;  
reljio santutik  
al zaude jakintsun?  
Jaunak ezaguera  
ona eman zizun...  
begira deskuidorik  
gerta ez dakizun!
- 3/ Palaziyo ederrak,  
munduko jardinak,  
ez bereala iltzeko  
asmoan egiñak;  
etsaiaren bandera  
egñ alegiñak,  
pekadori ingrato  
gaizki itzegiñak,  
Jaunak presente dauzki  
gure utsegiñak.
- 4/ Espiritu maligno  
demoniño zarrak,  
Luziferrek ez dauzki  
laguntzalle txarrak,  
luzatzen dituztela  
beren atzaparrak,  
diranak gorrituak  
suak eta garrak...  
zer kontra egin lezake  
anima bakarrak!

- 5/ Juiziyoko egunian  
suzko lau ibaia,  
eskuak berotzeko  
izango da gaia;  
iya, nere kristabak,  
lenagotik saia,  
gure animen billa  
or dator etsaia,  
Antekristo mundutik,  
infernuko artzaia.
- 6/ Orduan jartzen danak  
ibai oiei begira,  
naiko luke bereala  
sekatzen balira;  
kontu au dakitenak  
munduan badira,  
nik ikasi dedala  
oraindik berri da:  
Jesusen oñetatik  
jaioko omen dira.
- 7/ San Juan Ebanjelistak  
au berak esana,  
bazekiyen nola zan  
ibai oien plana;  
zer egin dezakegu?  
au da gure lana:  
bitarteko paratu  
Andre Birjiña Ama,  
enpeña dakigula  
Seme Jaunagana.

- 8/ Orra nola dijoazen  
urak itxasora,  
guziyon eriyotza  
orrela eldu da;  
ontarako jaio giñan  
kristabak mundura,  
pensamentu txarrikan  
badator burura,  
egin dilijentziya  
sartzeko zerura.
- 9/ Orra bertso berriyak  
orain, mundutarrak,  
askorentzat on dira,  
bestientzat txarrak;  
ikaratuak dauzki  
animako larrak,  
akordatu gaitezen,  
gazte eta zarrak,  
zer nolakoak diran  
inpernuko garrak.
- 10/ Infernuan badira  
zepo ta grilluak,  
egiya esaten badu  
nik dedan libruak;  
an ez du baliyoko  
batere diruak,  
atormentatuko du  
beraren selluak,  
posada gaiztuetan  
munduan bilduak.

11/ Etsaiaren banderan  
baldin bazabiltza,  
maiz idukiko dezu  
aparte eliza;  
gustuak kunplitzen  
animali-gisa,  
despreziaturikan  
Jainkuaren itza,  
orra nola galtzen den  
sekulako ditxa.

12/ Bizi-modu berri bat  
guazen artzera,  
ikusit gabetandik  
anima galtzera;  
ustez mundu onetan  
luzaroko ezkerak,  
emendik dijuantik  
ez dator atzera,  
etzaiagu damutuko  
ondutzen bagera.

13/ Etsaiak memoriya  
daukagu nasiya,  
gure animak dauzki  
iya irabaziya;  
arreta baten faltan  
lan ori guziya;  
apartatzen bazaigu  
Jaunaren graziya,  
izugarriya izain da  
gure sententziya.

14/ Juiziyoko eguna  
egun bat larriya,  
aspalditik oi nago  
bildurak jarriya;  
guziyok badakigu  
lan orren berriya,  
bitarteko paratu  
Birjiña Mariya,  
logratzeko Jaunaren  
miserikordiya.

15/ Aingeruak tronpeta  
duanian jotzen,  
anima ta gorputza  
joango gera zuzen;  
jendia asiko da  
Josafaten sartzen,  
munduan asieran  
notiziya bazen,  
ai zer bildurtasuna  
sententziya artzen!

16/ Zertarako jaio giñan  
mundu onetara,  
infernura joatekoz  
ango penetara?  
zuzendu nai badegu  
oraindik beta da,  
zierto jakitera  
joain gera bertara,  
allegatuko gera  
tranze orretara.

17/ Jesusen dotriña ona  
letuaz goazen,  
prebenitu gaitezen  
zerurako zuzen;  
anima egongo da  
kontentuz zoratzen,  
Birjiña Ama paratu  
graziyak logratzen,  
gauzarik bearrenaz  
ez gera akordatzen.

18/ Prebenitu gaitezen  
gu guztiyok emen,  
ez dakigu eriotza  
uste gabe gauden;  
Mariya Santisima,  
lagun zaiguzu arren,  
iya gure tranze au  
noiz izango ote den,  
ondo gerta dedilla,  
biba Jesus, amen. (1)

---

(1) Manuel Urruzmendi'ren aldaketak: 5/9: Anti-kristo mundura; 7/5: zer egiñ al gentzaken; 7/8: gure Birjiña Ama; 15/3: korputza ta anima; 15/6: Josepetan.

Paper au ez da Udarregiren denborakoa, askoz geroagokoa baizik. Eztakigu, beraz, zenbatgarrengo argitaraldia izango dan.

Irakurlea oartuko zanez, Naparroako euskera agertzen da bi tokitan: 13/9: izain da; ta 16/8: joain gera. Auek ez dira Udarregiren aotik sortuak. Geroko eraskiñak izango dira. Bañan oiek irakurrita, duda pixka bat ere egin diteke, bertso auek Udarregirenak ote diran.

Errenteria'ko Jose Goñi'k bialdu zigun orri ba-

tean, auetako iru bertso daude, aldaketarik batere gabe, ta makinaz idatzita: 1, 4 ta 6'garrena; bañan baita ere onako iru bertso auek, Udairegirenak edo norenak diran ez dakigunak:

Zer pentsatutzen dezu  
kristau txoratuak?  
non da Aristoteles,  
maiso famatua?  
Aborrezitu etzuen  
bere pekatua,  
Jaunaren sententziya  
kruel da artua,  
infernuko soletan  
dago ondatua.

Igual ere omen dago  
errege Alejandro,  
sinistaturik nago,  
libruak esan du;  
pekadore ingrato  
nola zan izandu,  
akordatu omen zan  
Jainkuaz berandu,  
Luziferrek anima  
aisa eraman du.

Nai duenak eskoi ta  
nai duenak ezker,  
aukeran gaudenian  
Jaungoikoari esker,  
destinatuak gaude  
bagabiltza oker,  
gaitzerako pronto ta  
onerako alper,  
kristabak, eriyotza  
gurekiñ da laister.

## SANTA AGEDAREN BERTSO BERRIAK UDARREIK JARRIAK

- 1/ Pekatariak etsai oekin  
degun gerra edo desditxa  
enpeñatuko baldin bagiña  
sujetatutzen da erreza;  
adi dezagun nola izan zan  
Santa Agedaren bizitza,  
bere etsaiak eman zioten  
txit martirio portitza.
  
- 2/ Kristau fielen alabantzan da  
tormentatua munduban,  
ez dakit eta nik ezin esan  
zenbat sufritu zituban;  
aspalditxoan libru batetik  
pruebak artu nituban,  
aztu ez bazat saiatu biat  
kontatzen ote ditudan.
  
- 3/ Santa Ageda dama eder bat  
Sizilia'n zan jayua,  
Catania'ko juezen mende  
igaro martiriyua;  
egin nai izan ziotelarik  
gaiztoak engañiyua,  
ez bai zioten muda-erazi  
zekulan opiniyua.



4/ Catania'ko gobernadore  
Kinziano zan orduan,  
kristandadia galerazi ta  
bere emazte nai zuan;  
Jesukristori bere bizitza  
len agindua bai zuan,  
erejiakin bat egitiaz  
gustorik artzen etzuan.

5/ Kinzianoren iritzirako  
ark esatia basta zan,  
bañan agindu etzionian  
bene-benetan triste zan;  
andre gaizto bat biraldu zion  
konbertitu al bazezan,  
atormentatu biarko zala  
baldin mudatzen ez bazan.

6/ Andre gaiztoa bazebilkion  
ematen zenbait idia,  
toparik asko ematen zion  
atajaturik bidia;  
beingo hatian esan zion eze:  
"Ez det galduko fedia,  
beste gizonik ez det biar da  
Jesukristo det neria".

7/ Andre gaiztoa bueltatu zan  
Kinzianorengana're  
esaten zion: "Ez da mudatzen,  
ez det ainbeste balore;  
ez det sinisten neskatxa ori  
konbertituko dala're";  
erantzun zion: "Mudatuko da  
tormentuakin bada're".

8/ Burni-plantxa bi gori-goriak  
galtzarpietan sartuta,  
len bezin gogor zeguan Santa  
oriek bertan oztuta;  
"Atormentatu dezagun gogor,  
konbertitu nai eztu-ta,  
ezur guziak ego begitza  
prensa batian estuta".

9/ Ereje oien krueldadia  
zenbaterafio ote da!  
ola bezela egindu zuten  
prensa artatik atera;  
ala ere ez konbertitu nai  
Kinzianoren aldera,  
agindu zuen sartu zedilla  
kartzela illun batera.

10/ Kristok San Pedro biraldu eta  
argitu zion kartzela,  
gañera berriz esaten zion:  
neskatx au senda zezala;  
penagarria billatu zuan  
zakar tartian zetzala,  
gorputz guztia sendatu zion  
lenago zuan bezela.

11/ Kristal-puska ta *talavera*'kin  
galtzara eragin zuan,  
larru gorrian, soka lepotik  
zeukala, eraman zuan;  
an arrastaka erabiltzeko  
sententzia eman zuan,  
oiek guztiak eginda ere  
mudantzarikan etzuan.

12/ Alde guztitik puska jario  
Santaren gorputz ederra,  
au ikusi ta ez lastimatzen  
ereje biotz gogorra!  
“Borondaterik ez badaduka  
mudatuko du biarrak,  
arma zorrotz bat ar zazute ta  
ken zaizkatzute bularrak”.

- 13/ Bular oriek kenduta ere  
bere koraje fuertian,  
galdetu eta erantzun zien  
leengo borondatian;  
agiñdu zuen sartu zedilla  
kartzela illun batian,  
an zeguala atera gabe  
bizia zuan artian.
- 14/ Kalabozora eramán zuten  
puskak zintzilik zeuzkala,  
odola ere bazerarion  
iturriari bezela;  
Jesukristori eskatzen zion,  
munduaz aspertu zala,  
konbeni bazan, aren despeida  
arren disponi zezala.
- 15/ *Talavera*'zko galtzara artan  
guztia urratu zan da,  
kalabozuan ezin zeguan  
ez jarrita ez etzinda;  
bai Jesukristok aditu ere  
adiskideak esanda,  
orain glorian gozaten dago  
minutu artan ill zan da.

16/ Santa Agedak kulparik gabe  
orra zer paraderuak,  
gorrotu artu zion medioz  
ereje majaderuak!  
munduko gauzai begiratu ta  
au ematen dit goguak:  
gaurko egunean asko gaudela  
mudatzen errezaguak.

17/ Ziertua da Santa Ageda  
modu orretan ill zala,  
banago eze libru orretan  
gezurrik jarri etzala;  
neronek oso sinistutzen det  
fedeko gauza bezela,  
gure Jesusek aren moduban  
indarrez jantzi gaitzala.

18/ Santa Agedak boto firmia,  
guk alakua eztegu,  
jenio txarrak ditugulako  
arrisku aundiak dauzkagu;  
azken fiñian bitartekotzan  
bera jarriko al zagu,  
Udarrei zarrak au desio du  
ala konbeni bazagu. (1)

---

(1) Azpeitiko Fidel Uria apaiz jauna zanaren eskuz idatzitako kuaderno baten arkitua.

## ASTO-DEMAREN BERTSOAK

Onako berso auk dauzkan papera, Inozenzio Urkia'ri (Portuene, Alzibar, Oiarzun) jaso genion. Udarregirenak dirala, ez da kanta-paperetan esaten. Bañan Mateo Landa, Udarregiren billobak, eta Manuel Urruzmendi'k (Larzabaleta, Zubieta) ta Antonio Aizpurua, Portalekoak, —bi auk zekitena, F. Aizpurua'k jaso—, zenbait bertso eman zuten, Udarregirenak zirala esanaz. Igeldo'n jokatu zan dema au: bost asto bertako arriarekin; arri txikia izango zan. Galdu egin zuten.

Doña, F. Loidi Igeldo'ko erretore jaunak kantatua da, eta A. Zatarain jaunak aritik paperera aldatua.

As-ti-ar-te e-gu-na se-ña-la-da-men-te  
 de-ma bat jo-ka-tzi-a dis-po-ni-tu du-te  
 i-kus-te-ra jun gi-ñan ma-ki-ña-bat jen-te  
 gor-pu-tzak me-se-deik ez pa-tri-ka-rak kal-te

1/ Astiarte eguna  
señaladamente,  
dema bat jokatzia  
disponitu dute;  
ikustera juañ giñan  
makiña bat jente,  
gorputzak mesedeik ez,  
patrikadak kalte.

2/ Dema bat jokatu da  
Igeldoko erriyan,  
lau asto eme aurrian,  
ta ar bat erdiyan;  
orlako funtziyorik  
juan dan aspaldiyan  
apenas izandu dan  
gure alderdiyan.

3/ Bei pariaren kontra  
bost ziran astuak,  
kargetan ez pizkorrak,  
jenioz bastuak;  
aurrera biarrian  
iztingan listuak,  
ez dituzte eragin  
algara gaiztuak.

4/ Markos argiña eta  
Maraita bestia,  
desiatzen zan oiek  
plazan ikustia;  
nai zuten marka on bat  
an erakustia,  
asto diabru aiek  
portatu eztia.

5/ Markos ori da gizon  
ikaragarriya,  
ekarri zuan ugal  
bat izugarriya;  
sorbaldatik lepora  
zedukan jarriya,  
tiratzen zion baña  
geldirik arriya.

6/ Ikusgarri ederra  
or digute jarri,  
batzuetan iso ta  
bestietan arri;  
akullu motz banarekin  
zirikatu sarri,  
latigo eder asko  
etzuten ekarri.

---

4/2: Maraita edo Marabita Igeldo'ko etxe baten  
izena da; ango gizona aitaturko da emen.



7/ Jende asko giñaden  
dema orri begira,  
makifiatxo bat gizon  
gustatubak dira;  
aurrera biarrian  
atzera salida,  
indarrik asko bazan  
portatu balira.

8/ Astuak dadukate  
ejerziziyo gutxitxo,  
dema kontu oietan  
daude atzeratxo;  
arrieruak berriz  
nekatubak geitxo,  
batek esaten zion  
"Arri, txiki potxo!"

9/ Oso egoki ziran  
astuak jarriyak,  
alanbre ta kollare  
txit gustagarriyak;  
oiez gañera berriz  
bildots-zintzarriyak,  
Belabietatikan  
zakuz ekarriyak.

10/ Lau asto eme aurrian  
ta ar bat atzian,  
arto-burubak janez  
noizik bakoitzian;  
dema ori jokatu  
balitz Maiatzian,  
panderubaren billa  
saiatuko zian.

11/ Berriri portatu da  
iriyaren gisa,  
Boletiniñian bialdu  
biar det Parisa;  
beiak egin zituzten  
bi arroa txixa,  
aien gañian marka  
ondu dute aixa.

12/ Orra zer pasatu dan  
Igeldoko erriyan,  
esplikatu nai nuke  
euskera garbiyan;  
arriya eraman dute  
bost oiñ da erdiyan,  
larri ibilli dira  
salbo-ta epurdiyan. (1)

---

(1) Paperak ez du zein moldiztegitan argitaratua  
dan esaten. Ez da Udarregi'ren denboran inprenta-

tua, askoz geroago baizik. Paperaren azpiko aldean, Otaño'ren "Mutil Koxkor bat" bertsoak daude.

Bertsoak erriaren buruan pixkabanaka nola aldutzen diran ikusteko, ona emen Manuel Urruzmendik eta Antonio Aizpurua'k eman zituzten bertsoen aldaketak: 1/3: dema ori jokatzeko; 1/5: inguratu giñaden; 1/7: gorputzak mesere du; 5/1: Andres ori da gizon; 5/3-4: uel aundi bat zuen — plazara ekarriya; 5/5-6: espaldatik bueltan — amarraz jarriya; 8/5: arrieruak ziran; 10/1-2: Asto eme bat aurrian — lau arrak atzian.

(1893)

**BERTSO BERRIAK**

**JUAN JOSE ALKAIN'EK JARRIAK**

1/ Milla zortzi eunekin  
laroi ta amairuban,  
ditxa eder bat sortu da  
gure inguruban;  
bertsuak formatzia  
jarri zat buruban,  
korputza ez dadukat  
lengo estaduban,  
saiatu egin biat  
al dedan moduban.

2/ Biba Kabildua ta  
Ayuntamentuba,  
esperatzen det oien  
konsentimentuba;  
memoriya debilla  
au sentimentuba!  
zerbait itz egiteko  
det pentsamentuba,  
egingo banu oien  
kontentamentuba.

- 3/ Usurbilko erriko  
Parroko guria,  
izan du itzegiten  
abillidadia,  
errespetua eta  
formalidadia;  
piska bat bajatuba  
dauka edadia,  
izan degu guztizko  
predikadoria.
- 4/ Ai, gure Erretore  
leial eta fiña!  
fedia aumentatzeko  
orrek badu griña;  
sermoi ederra franko  
guretzat egiña,  
beti enpliatu du  
bere alegiña,  
gu guztiak egiten  
saiatu bagiña.
- 5/ Orain ekarri dizku  
bi relijioso,  
sermoi eder oieri  
egiyegun kaso;  
premiakuak izan  
gintezke akaso,  
oien laguntasuna  
biar da preziso,  
ondo prebenituta  
guazen animoso.

6/ Martxuan amaikian  
dirade asiyak,  
ez ditugu aditu  
sermoi itsusiyak;  
nola predikatzen dan  
daude ikasiyak,  
gizon estudiatu  
asko ikusiyak,  
ondo portatu dira  
Jaunari graziyak.

7/ Frai Daniel Baertel eta  
Fraia Andres bestia,  
asko desiatzen zan  
oiek ikustia;  
predikadore txarrak  
azaldu eztia,  
pensatu det graziyak  
ematen astia,  
lastima da oieri  
ixillik uzta.

---

6/6-8: bieran *ikasiyak* dio kanta-paperak; poto,  
beraz. Moldiztegiaren utsegifien bat izango dalakoan,  
bigarrengoan *ikusiyak* jarri degu.

- 8/ San Franziskoren seme  
estimagarriyak,  
Aita piadoso bi  
dira etorriyak;  
bete gabe pekatu  
grabien neurriyak,  
orain artu ditzagun  
bizitza berriyak,  
ikusi ez ditzagun  
istillu gorriyak.
- 9/ Bildur gabe juateko  
digute otsegiñ,  
modu obian eziñ  
gizonak itzegiñ;  
etsaiaren mendian  
ez dala atsegiñ,  
libratzeko moduba  
obe degu egiñ,  
Jesusen asarria  
aplakatu dediñ.
- 10/ Anima garbitzen du  
konfesiyo onak,  
ez du ezer serbitzen  
bildurak egonak;  
itxurak egiteko  
desiuan danak  
engañatuko ditu  
konfesore jaunak,  
Goikuari pegatzen  
izango'ira lanak!

11/ Ark kargu artuko du  
zorrotz edo estu,  
zeñek bere kontuba  
eman biagu justu;  
batzuek ukatu ta  
beste zenbait aztu,  
konfesiyo txarrakin  
ez biziro poztu,  
goiko Jueza iñork  
engañatzen eztu.

12/ Gustora ez badago  
len konzientziya,  
orra orain garbitzeko  
konbenientziya;  
anima badijua  
pekatuz jantziya,  
sufritu biarko du  
an penitentziya,  
iñork eztu jirako  
aren sententziya.

13/ Pekatu guztientzat  
da barkaziyua,  
millaka izanda ere  
konparaziyua;  
lapurretak biar du  
restituziyua,  
dago konfesatzeko  
obligaziyua,  
konsegituko bada  
absolbiziyua.



14/ Munduban egiñ arren  
txit asko pekatu,  
zer edo nola diran  
esaten nekatu;  
orren gañian dute  
asko predikatu,  
akusatzia eziñ  
iñork debekatu,  
lotsaz edo bildurrez  
ez arren ukatu.

15/ Espazioz ta ondo  
egiñ esamiña,  
artu doloria ta  
propositu fiña;  
damutasunarekiñ  
pekatu egiña,  
aubaz konfesiya  
kontuz alegiña,  
izan penitentziya  
kunplitzeko griña.

16/ Preziso ez naiz asi  
itzegiten grabe,  
ni ez nago oraindik  
oiek bezin trebe;  
emen sufritutzia  
askoz degu obe,  
gero izan gaitezen  
gloriaren jabe;  
iñor ezta salbatzen  
penitentzi gabe.

- 17/ **Konfesiya egin da  
komulgatutzian  
kondidera dezagun  
geren biyotzian,  
gure Jesus maitiak  
bere eriotzian  
sufritu zitubenak  
aundiak baitzian,  
gure onagatikan  
ill zan gurutzian.**
- 18/ **Bere odolarekiñ  
ginduben erosi,  
pekatutik libratu,  
zeruba irabazi;  
orain akordatzia  
ez al du merezi?  
egunero emanaz  
asko esker ta grazi,  
ofensa gutxi egiñ da  
umildadez bizi.**
- 19/ **Utzi pekaturako  
dauden biziyuak,  
menderatu ez gaitzan  
kondenaziyuak;  
egiñ errespetozko  
konbersaziyuak,  
kunplitu estaduko  
obligaziyuak,  
enkargu ori eman  
dute Misiyuak.**

- 20/ Oien sermoietara  
allegatu dana,  
konformatu diteke  
Jaungoikoagana;  
beatziurren batian  
egiñ dute lana,  
konfesiyan ere  
asko oiengana,  
badute talentuba  
Jesusek emana.
- 21/ Deskubritu dituzte  
fedeko kasuak,  
etorri dira gizon  
sustanziosuak;  
arritu gaitu oien  
itzketa gozuak,  
nola umiak eta  
ala gurasuak,  
osasuna diyela  
Jaun amorusuak.
- 22/ Oien sermoi ederrak  
ondo adituta,  
orain gustora gaude  
mantxak garbituta;  
emendikan aurrera  
Jauna serbituta  
konforme egon biagu  
Ark noiznai deituta,  
galtzia sentitzen du  
beriak gaitu ta.

23/ Iñor ere ez gaude  
leku seguruban,  
etsaiak gau ta egun  
beti inguruban;  
zer peligrotan gauden  
eduki buruban,  
garbi ta pronto egon  
esan dan moduban,  
enkontro txarrik gabe  
sartzeko zeruban.

24/ Jauna ofenditurik  
gaude sentimentuz,  
nola itzez ta obraz  
ala pensamentuz;  
emendikan aurrera  
bizi biagu kontuz  
estali gaitzan bere  
bendiziyo santuz;  
ala gerta dedilla,  
amen, biba Jesus.

---

IKUSI: Bertso-papera: "Imp. de Fernandez y Diego. — Eibar", Eulojio Bidea Aguirre, Zabale base-  
rria, Leioa, Bizkaia.

Bertso auek *Argia* aldizkariaren punta batean ere arkitu ditugu. Puska orrek ez du ageri, zein egun eta zein urtetakoa dan. Ez ditu bertso guziak; 12, 13, 14, 16, 18, 22 ta 23'garrena falta ditu. Dituanak, berriz, orden ontan ditu: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 15, 17, 19, 21, 20, 10, 11, ta 24; ta al-daketa auekin: 11/3: zeñai bere kontubak; 15/8: egin alegiña; 17/1: konfesiyo ondoren; 20/3: kon-forme egon liteke.

(1894)

**BERTSO BERRIAK**  
**OBRERO KATOLIKOEN PEREGRI-**  
**NAZIOARI JARRIAK**

1/ Milla zortzireun laroi ta amalau  
urte kunplitu gabiak,  
bere etorrera egiñ zigula  
zeru ta lurren jabiak;  
aurten Erroman izan ditugu  
gutziz funtziyo grabiak,  
oriyek ondo deklaratzeko  
apenas gauden trebiak,  
oraiñ badaude Juan Jose baño  
ofiziale obiak.

2/ Lurrian gure Bikariyua  
Erroman Aita Santuba,  
aurten orrera persona askok  
izan du juntamentuba;  
ondo egiñak geroko ere  
badu aprobetxamentuba,  
peregrinaziyo au onratzeko  
artu det pensamentuba,  
zeruko Aita, argitu zazu  
nere entendimentuba.

3/ Zenbait nagusi edo obrero  
parte oriyen artian,  
sendaleia bat aundiya egon da  
juan dan asko urtian;  
Españi ontan bakarrikan ez,  
mundu guziko partian,  
junta eder au pensatu dute  
txit borondate fuertian,  
sujetatzeko Aita Santubak  
ematen duan kortian.

4/ Disputa aundiyak ikusi dira  
publikuan ta klaruan,  
arriturikan egondu gera  
gauza orri erreparuan;  
gerra bizi bat iya sortu zan,  
bai, nola emen naguan,  
peregrinaziyo eder orrena  
premi aundiya zeguan,  
Aita Leonen enkargu ederrak  
artu ditzagun goguan.

5/ Gure Erromako Aita Santuba  
mundu guziko buruba,  
Valencia'ko Arzobispuak  
dauka bigarren graduba;  
Aita Leoni presente egiñ diyo:  
"nai degu lege puruba",  
berialaxen kontestatu du  
tokatzen zaion moduba,  
danon partetik desiatzen diyet  
osasuna eta zeruba.

- 6/ Obrero askok segitu nai du  
 zortzi orduko lanian,  
 nagusi askok amabiyen nai  
 aientzat ondo danian;  
 gauza txarrikan pasa ez dediñ  
 gero denbora juanian,  
 Aita Santubak erabaki du  
 formalidade onian;  
 kontentu gera asunto ori  
 orretan dagoanian.
- 7/ Obrero onak izan biar du  
 lana egiteko etsiya,  
 nagusi jaunak ondo pagatu  
 arturik pazientziya;  
 Aita Santubak errejistatu  
 du bere konzientziya,  
 ordenak eman diyon moduban  
 bota digu sententziya,  
 errespetatu nai badegu  
 orra konbenientziya.
- 8/ Aita Santuba eta Arzobispua  
 bakoitza bere klasian,  
 beste ogei ta sei Obispo ere  
 Españiatik bazian;  
 apaiz, fraile eta jesuita  
 zenbat geiago nai zian,  
 goiko erreinuan glori ederrak  
 logratutzeko pozian,  
 tormentu-pian nork egon nai du  
 eternidade luzian?

- 9/ Leialtadian jua zaizkiyo  
Aita Relijosuak,  
beste batzuek bertatik eman  
geren limosna gozuak;  
moduba zuenak gastuak berak  
nekiak eta pausuak,  
borondatezko ofrenda oiek  
dirade baliosuak,  
obra onak egiñ, pagatuko'itu  
gure Jaun amorusuak.
- 10/ Juan zaizkiyo katoliko eta  
bere ministro lagunak,  
obra onetan enpliatzera  
orduko gau eta egunak;  
kristau fielak izanagatik  
leialak eta bigunak,  
asko gerade alako gauzen  
berririk ez dakigunak,  
gutxi emana sentitzen degu  
limosna egiñ degunak.
- 11/ Erriyetako Parroko jaunak  
ala ziguten agindu,  
uste dedanez persona askok  
karidadia egiñ du;  
gutxi duenak asko eziñ eman,  
lotsetan gera egondu,  
borondatia izanagatik  
boltsak ez digu lagundu,  
geiago ere luzatuko zan  
moduba eduki bagendu.



- 12/ Mundu onetan aberatsa da  
diru edo gauzaz jantziya,  
pobriak ere bagaude eta  
gureztat penitentziya;  
eskas degunak askotxo gera,  
batzuek abundantziya,  
emen ez dago beste modurik,  
artzagun pazientziya,  
al daneraño saiatu danak  
libre du kontzientziya.
- 13/ Erriyetako Parroko jaunak  
jarririk adbertentziyak,  
limosnak bildu, berak egiten  
biar diran dilijentziyak;  
itxasoz edo tren eta kotxez  
jendezko abundantziyak,  
obra eder orrek izango ditu  
geroko inportantziyak,  
beste munduan aprobetxatzen  
dirade induljentziyak.
- 14/ Amasei milla persona omen zan  
Españia onetatikan,  
bertakuena ez da ainbeste,  
asko txit apartetikan;  
parroko edo sazerdotiak  
segitu dute platikan,  
jendiak asko asistitu du  
paraje askotatikan,  
gorroto edo bizitza txarra  
desterratziagatikan.

- 15/ Gure lurreko Bikariyua  
Leon amairugarrena,  
karitatibo leiala franko  
allegatu da orrena;  
Aita San Pedro jarriya zuten  
enplio orretan aurrena,  
oraiñ zeruban portero dago,  
sartu nai gaitu barrena,  
guazenerako ez degu izango  
bitartekorik txarrena.
- 16/ Aita San Pedro persegitiba  
izanagatik orduban,  
oraiñ gloriyak gozatzen dago  
altueneko graduban;  
eskubak eta oñak garbitu  
anima aien moduban,  
aren bizitza nola izan zan  
iduki zagun buruban,  
fediari eutsi ark bezela ta  
sartuko gera zeruban.
- 17/ Tronu ederrian presentatzeko  
errezibimentu tokira,  
kondiziyuak konprenditzeko  
klaro itzegiñ nai dira;  
berrogei milla persona omen zan  
denbora artan begira,  
biyotz gogorrak ere alakuan  
laister bigundu oi dira,  
izerdi edo malkua lasai  
bota dutenak badira.

- 18/ An izan dira suspiriyo ta  
guztizko sentimentubak,  
dudarik gabe egiño zituben  
biyotzak mobimentubak;  
katolikuak unitutzeko  
esan du Aita Santubak.  
ari alaxe agintzen diyola  
bere ordenamentubak,  
desuniyotik zer datorkigun  
gerok atera kontubak.
- 19/ Pakiak edo uniyo ederrak  
baliyo digu munduban,  
lenago ori egiñ bagendu  
oraiñ mesede genduban;  
Aita Leonen enkargu ederrak  
artu ditzagun buruban,  
bide onian segi dezagun  
agintzen digun moduban,  
orrentzat kalteik ez degu izango  
eriotzako orduban.
- 20/ Erroma degu danen buruba,  
ori da fundaziyua,  
Españiako guzientzako  
bota du bendiziyua;  
aren laguntzaz bentzi dezagun  
etsaien tentaziyua,  
fede onian segitutzeko  
artu disposiziyua,  
gauzarik prezisuena degu  
animen salbaziyua.

21/ Indar aundiko bendiziyua,  
doai ederrez betia,  
kabu gabia iduritzen  
ark digun borondatia;  
askok beiñik-beiñ disponitu du  
ofrendarekiñ juatia,  
txiki eta aundi limosna askok  
izan biayo botia,  
karidadiak zabalduko du  
zeruetako atia.

22/ Emen egiten baldin badegu  
biyetarako du baliyo,  
falta duenak pozikan artu  
iñork ematen badiyo;  
gaizki egiñentzat billatzen dira  
txit asko erremediyo,  
mundu onetan gauden artian  
arreglatze'ira seriyo,  
anima asko salbatutzen da  
limosna dala mediyo.

23/ Españiako gizon noble bi  
bienabenturadubak,  
aspaldiyan ondo dakitela  
zer gusto duben zerubak;  
edozeiñ moduz logratze'ez dira  
orrenbesteko gradubak,  
oiek dirala katolikuak  
animatzeko modubak,  
egun oietan deklaratu du  
Leon guziyon burubak.

24/ Juan de Avila eta Diego de Cádiz,  
Españiako Santubak,  
aien bidian segitutzeko  
badaude eskarmentubak;  
desanparatu okerrerako  
datozen pensamentubak,  
ez du baliyo galdutakuan  
artzen dan sentimentubak,  
oriyen ditxa logratutzekoz  
oraiñ atera kontubak

25/ Aurten Erroman izan ditugu  
funtziyo gustagarriyak,  
kutsutu dira Españiako  
probintzi eta erriyak;  
an izan danak ikusi ditu  
gauza goguagarriyak,  
peregrinaziyo eder orren onran  
euskeraz bertso berriyak,  
Juan Jose Alkain Usurbilkuak  
al dan moduban jarriyak. (1)

---

(1) Jose Aranburu'k (Jose Txiki) Udarregiri kopiatu zion eskus-idazkia bera, aren semearen etxean arkitua.

Bertso-papera, "Establecimiento tipográfico de los Hijos de I. R. Baroja — Continuación 2.", etxe ontako Joakin Muñoz-Baroja'k jaunak emana.

(1894)

BERTSO BERRIAK

(IGELDO'KO MIXIOA)

- 1/ Milla zortzireun kunpliturikan  
larogei ta amalau urtian,  
misionero bat izandu degu  
bederatziurren batian,  
trabaturikan baldin bagiñan  
deabruaren katian,  
libraturikan bide onian  
betiko jarri gaitian.
  
- 2/ Bikario jauna tokatu zaigu  
kanpoetara juana,  
asko beñik-beiñ ondo dakigu  
txit prezisua zuana,  
desiatzen zan suerte on bat  
allegatu da gugana,  
egun oietan saia diteke  
borondatia duana.

3/ Jauregi jauna da Igeldo'ra  
orain etorri berriya,  
misionero bat gure onagatik  
daduka erakarriya,  
anima asko nunbait sentitzen  
etsaien mende jarriya,  
Don Franziskok gu salbatzeko du  
deseo izugarriya.

4/ Sazerdote bat Don Blas Pradere  
Albistur'ko erretoria,  
Aita Santuak emanik dauka  
biar dan fakultadia,  
emen jendia konbertitu du,  
ori predikadoria!  
bildur diranak animatzeko  
badu abillidadia.

5/ Abenduaren zazpiyan baizan  
predikatutzen asiya,  
gustaturikan geldituba zan  
bistako jende guziya,  
aundiya da orren doaia edo  
itzegiteko graziya,  
desiatzen dizkat osasuna ta  
urte askoko biziya.

6/ Inguru onetan egongo ziran  
asko anima eritu,  
bederatziurren osuan diye  
mediku onak segitu,  
saiatu eta satisfaziyo  
obeko degu gelditu,  
enkargu ederrak eman dizkigu  
inork egin nai baditu.

7/ Gure Don Blasen sermoi ederrak  
dirade talentutsuak,  
zein ez du bada konbertituko  
orren izketa gozuak?  
desterraturik utzi ditzagun  
pekaturako pausuak,  
ditxa eder au bialdu digu  
gure Jaun amorosuak.

8/ Desgraziarik aundiena da  
anima kondenatzia,  
Jesus maitiak irabaziya  
nork bere faltaz galtzia,  
uste ez dala etorriko da  
eriotzako trantzia,  
konbeni zaigu ditxa eder au  
ondo aprobetxatzia.



- 9/ Konfesio ona nola egiten dan  
klaro asko du otsegiñ,  
aurrenetikan azkeneraño  
granorik ez du utsegiñ,  
gauza guziyak presente dauzka,  
badaki nola itzegiñ,  
orrek dionez infernuetan  
ez da izango atsegiñ.
- 10/ Konfesio onak bost kondiziyo  
faltarik gabe biaitu,  
zirkunstantziya guziyak orrek  
klaro itzegiñ nai ditu,  
besteren aotik egokiyago  
sekulan ez det aditu,  
orren burubak edo mingañak  
fakultadiak baditu.
- 11/ Konfesatuta zer egiñ ere  
dauzka adieraziyak,  
ez du egingo obra txarrikan  
persona gogoz asiyak,  
errezibitu Jaun aundiya ta  
Berari eman graziyak,  
beste munduban kobratuko'ira  
emengo irabaziyak.

12/ Pekatu errez egiten dala  
konfesoriak badaki,  
argalak ere asko gera ta  
oso gaituzte erruki,  
absolbituta bere ordenak  
emango ditu egoki,  
penitentziyak kunplitutzeko  
kuidado aundi bat eduki.

13/ Aurten Igeldo'n ditxa eder onek  
guri egin digun sarrera!  
desterraturik utzi nai degu  
pekaturako karrera,  
berriz ez degu mugitu biar  
lengo oitura txarrera,  
artu ditugun propositubai  
segi zaiegun aurrera.

14/ Pekatubaren mantxa dubenik  
ez du artuko Zerubak,  
peligro aundiyan arkitzen gera,  
aska ditzagun burubak,  
mantxa gaiztuak garbitutzeko  
egia ditugu modubak,  
goiko Erreinuan izan gaitezen  
bienabenturadubak.

15/ Negarrezko balle triste onetan  
garbiyak izan gaitian,  
bizitza onak pasa ditzagun  
Jaunaren borondatian,  
Aita San Pedrok sartu gaitzala  
Zeruetako atian,  
zoriontasunak gozatutzeko  
eternidade batian.

16/ Kandelariyoz badatorrela  
herriz ere det aditu,  
jende pobria izanagatik  
berak nai digu segitu,  
predikatzeko kapaz dan arte  
ez dedillela gelditu,  
guk naiko degu biaje asko  
onera egiten baditu.

17/ Mundu onetan egiñ biagu  
guztiyok penitentziya,  
beste munduban glori ontasunez  
nai degu abundantziya,  
bideko neke trabajuakin  
ar beza pazientziya,  
ez degu gutxi estimatuko  
bedorren asistentziya.

18/ Aurten Igeldo'n izandu dira  
funtzio gustagarriyak,  
daude fedeko misteriyuak  
ederki irakurriyak,  
Don Blas Pradere, berorren onran  
euskeraz bertso berriyak,  
orren talentuz gustaturikan  
Udarrei zarrak jarriyak. (1)

---

(1) *Bertso-papera*: "Donostiyan: Victoriano Iraola'ren moldizkidan." (G. Múgica zanaren bertso-bilduma, Donostia).

"*Argia*", 1934-VI-24.

## IDI-DEMAREN BERTSOAK

Onako bertso ta adierazpen auek, Antonio Aizpurua Portal'ekoari ta Manuel Urruzmendi Urkamendi'koari, gaur Zubieta'ko Larzabaleta'n bizi danari, jaso dizkie Usurbil'ko Felix Aizpurua'k.

Idi-dema edo apustu bat jokatu omen zan Usurbil'ko arri aundiarekin, sei kintal gañean zituala ta itzai bakarrean.

Dema-zaleak omen ziran Axentxio Rekon-do, "Aialde-zarra", gaurko Rekon-dotarren aitona, ta Txertubi, Aiete'ko Goiko-Galtzara'koa.

Axentxiok jokatu omen zuan "Kollado" Igeldo'koaren idi famatuekin.

Dударик gabe, dema au omen zan Udarregi ta Pello Errota, Usurbill'en juntatu eta Azpeiti'ko Premiyoaren gañean beren eztabaida izugarria sortu zuten egunekoa, Pellok desaideko galdeera ura egin ziolako: "Zer berri Azpeititik", eta Udarregi burlatzat artu ta mindu egin zalako.

Egun ura zala esaten du, Usurbill'en jaiotako Donostia'ko "Iru Nesketa" ostaturako nagusia dan Patxi Aranburu'k ere. Gogoratzen omen da, egun artan nola ekin zioten bertsoetan, jende guziaz berengana inguratuz, ta, saio aundia egin da gero, nola ixildu-azizituzten, dema asiko bazan, ta baita ere Tomax "Tomaxeneko" ostalariak nola esan zien: "Juan Joxe, zuek orrela segitzen badezute, ez diat negoziyo aundirik egingo, ez diat ardorik salduko ta!"

Doña M. Urruzmendi'k kantatua da, ta Antonio Zatarain'ek paperera aldatua.



A-pi-ri-illa-ren bi-yan U-sur-bil-ko  
 pla-zan de-ma ba-li-en-te bat jo-ka-tu-  
 -ba ba-zan an-go pa-sa-di-zu-ak nai ni-  
 -tuz-ke e-san ez-da-ki-yen gu-zi-yak  
 kon-pren-di-tu de-zan.

- 1/ Apirillaren biyan  
Usurbil'ko plazan  
dema baliente bat  
jokatuba bazan;  
ango pasadizuak  
nai nituzke esan,  
ez dakiyen guziyak  
konprenditu dezan.
  
- 2/ Aspaldiyan zebiltzan  
disputa edo teman,  
progratu gabe ezin  
idiai antzeman;  
galdu-irabaziyak  
egite'ira deman,  
ez diyot nai iñori  
bajezarik eman.
  
- 3/ *León-Castillo* botatzen  
formal ziran asi,  
Txertubik suertia  
ziyon irabazi;  
tankera daukanari  
ezin galerazi,  
Axentxiok arraia  
jarri du lenbizi.

4/ Axentxiok arraia  
jarri du aurrian,  
Kolladoren iriyak  
zeuden indarrian;  
Usurbil'ko arri aundiyak  
sei kintal gañian,  
pasa zan larogei ta  
amar bat ofñian.

5/ Doblían ere asko  
egin zan trabesa,  
batzuek berdiñian  
estu eta presa;  
esku-aldatua da  
asko interesa,  
irabazi duenak  
aprobetxa beza.

6/ Iri onak zituzten,  
indarretan sendo,  
puerte gobernatuak,  
jo gabiak ondo;  
irutatik bi bazan  
Kolladoren bando,  
onroso gelditu da  
Axentxio Rekondo.



7/ **Kollado Igeldokuak**  
iri famosuak,  
itxura ederrekuak,  
txit talentosuak;  
**Txertubik** ere zitun  
ain kuriyosuak,  
ikusiko degu zein geran  
bitoriosuak.

8/ .....  
.....  
.....  
.....  
**Txertubi** ere asi zan  
patxara ederrian,  
ura ere pasa zan  
ogeitamarrarian.

9/ **“Galdubak oñazia”**  
lengo errepañia,  
zeñek artuko die  
iriai tamaña?  
**Txertubi** itzaia da  
entero bikaña,  
Usurbill'en galdu du  
abilla da baña.

10/ Elgoibar'tikan bota  
dute desafiyo,  
beiak onak dirala  
oso dira piyo;  
Kolladoren kuadrillak  
buelta eman diyo,  
bildurak egotiak  
ez du asko baliyo.

11/ Amar kintal gañian  
len zuten arriya,  
au zan kondiziyua  
paperan jarriya;  
iruditutzen karga  
ikaragarriya,  
errespuesta polita  
degu etorriya.

12/ Aiek ere buelta  
biali digute,  
arri txikiarekin  
jokatu nai dute;  
fama dan ainbesteko  
beiarik badute,  
timoï gabe isatsetik  
ibilliko dute.

## FAMILI BATEKO SESIOA

Familiren batean gertatu omen zan, alaba etxeko morroiarekin ezkontzea, eta berez etxerako zegoan semea atera bear izatea. Orduan, onek Udarregiri pasadizo guziaren berri eman zion, bertsoak jartzeko eskaturik. Baita jarri ere. Bertso asko omen ziran. Paperetan atera ziran. Onako lau bertso auek, Oriako Pedro Ibarzabal'i zor dizkiot:

1/ Gure aitona zar ori  
mutiltxo bat bada,  
ori zan kejatuba  
nagusiyetara;  
zeñek agindu eta  
juan ote zan ara?  
sentimentuak dauzkat  
alde askotara.

2/ .....’n izandu dira  
bi illabetian,  
zerri ondradu oiek  
gizendu artian;  
ona errez galtzen da  
gaixtuen artian,  
ama engañatu dute  
guztien artian.

3/ ..... .. zan  
nere aita zana,  
.....’ko baserriyan  
egin zuben lana;  
emen askotxok daki  
eskasa etzana,  
obrakin ez al dago  
pruebak emana?

4/ Gurasuak etzuten  
bajezik merezi,  
asko errukitu zan  
seme Jose Mari;  
diruba eman diyo  
ama gaxuari,  
zorra pagatutzeko  
suia ta alabari.

---

2/1: Baserriaren izena; 3/1: Aitaren izen-apelli-  
duak; 3/3: Baserriaren izena.

## BASTEROENE'KO OSTATUAN

Garai artan bazan Andoain'en ostatu-ta-berna bat, "Basteroenea" deitzen ziotena. Orain denda bat dago toki ortan. Eguna an igaro omen zuan bein batean Udarregik, eta bertso auek jarri zituan:

Andoiaña juan eta  
asi naiz galdetzen,  
ia inguru onetan  
bertsolairik zuten;  
denak etzekiyela  
esaten ziaten,  
bigarrego aldiya det  
modu ortan aurten,  
jaunak, ai zer poliki  
engañatzen nauten!

Eguna pasatu degu  
Basteruanian,  
jan da eran da kantatu  
umore onian;  
gero etxe aldera  
illun-illunian,  
lurrian bueltaka norbait  
bazan geienian,  
pozik nago etxian  
sartu naizenian. (1)

---

(1) Sorabilla'ko Federiko Otegi'ri (izengoitiz "Andoain") Felix Aizpurua'k jaso.

## PERI-EGUN BATEN ONDORENAK

Peri-egun baten ondoko gauean, Martin Sagardia "Olloki", Manuel Sagardia'ren semea, bere kideko mutil-kuadrilla batekin, Ernani'tik etxe aldera zetorren. Ostolaza'ren etxetik, Arratzain baseritik alegia, pasatzean, ate joka asi zan, eta, idikitzen etziotelako, bota atea ta barrena sartu zan, ta bai pazi esnea edan ere. Ostolaza jetxi zan ta izugarrizko sesioa izan zuten. Ostolaza'k eskatuta, Udarregik bertsoak jarri zizkan Martin Olloki orri. 24 bertso omen ziran. Paperetan azaldu ziran, bañan, zoritxarrez, ez degu arkitu gure kanta-paper-artxiboan. Emen jarriko ditugun bertsoak, Errikotxia'ren alaba dan Maria Josefa Lertxundi'ri (Andu, Orio), Manuel Urruzmendi'ri (Lartzabaleta, Zubieta), ta Nikolas Aizpurua'ri (Zabale, Usurbil), zor dizkiegu:

- 1/ Gauza bat gertatu da  
aurtengo urtian,  
Arratzain deritzaion  
baserri batian,  
saltsa au izandu da  
askoren artian...  
portun ona gugandik  
beti apartian.

2/ Periyako gaba zan  
señaladamente,  
gabeko amabiyak  
etziran aparte;  
ojuka asi ziran  
izugarri puerte,  
etziran deskantsatu  
sartu ziran arte.

3/ Goitik bera jetxita  
eman nuben prente:  
“Mutillak, gisa ortan  
zertan zabiltzate?”  
Desordenak badakar  
makiña bat kalte,  
jo ta bota nifuen  
bertan derrepente.

4/ Biok asi gifiaden  
bultza edo tira,  
indarra daukan onek  
ez daukana jira;  
fameliya geiena  
negarrez begira...  
oiek atrebentziyak  
itxusiyak dira.

5/ Ni nintzan kolpetuta  
neretzat kaltian,  
anparua ez nuan  
gutziz apartian;  
jendia juntatu zan  
ixtante batian,  
aplakatu genduben  
guziyon artian.

6/ Ollokiren semia  
Martin Sagardia,  
askok kalte izan du  
zure pikardia;  
pobriak altxatzeko  
a ze alderdia!  
Jaunak izan dezala  
miserikordia.

7/ Apetitu ona du  
Jaunari graziyak,  
gure ixkiñak ditu  
ongi ikusiyak,  
ustu esnez beteta  
genduzkan paziyak...  
orrentzat onak dira  
jenero guziyak.



8/ Nik biar zan lekura  
eman nuben parte,  
gauza zuzen dedilla  
denbora zan arte;  
barbero eta zibil,  
alkate ta naste,  
errejimentu ona  
juntatu zan laiste.

Ta azkeneko bertsoa onela:

24/ Ogei ta launa bertso  
kito buruz-buru,  
guk ere izan degu  
orrenbeste modu;  
iñork aurrerapenik  
jartzen baldin badu,  
Ostolaza'k zer egin  
disponituko du.

Bañan gero, ordafietan, Manuel Olloki'k  
atera omen zituan bertsoak. Auek ere ez  
dira iñondik agertu. Baten bukaera omen  
zan:

Beltzak eta zuriyak  
mendiyan ardiyak,  
zuk ere ez dituzu  
bentaja guziyak.

## ERIoTZA

Udarregi petxutik il zala, gauza jakiña da. Elizako il-liburuak ere ala dio: *enfermedad de tisis*. 1895 urteko Urriaren 2'an il zan. 67 urte zituan. (1)

Eriotzaren txetasun geiago jakiteko, bi iturri ditugu: erria ta Don Mateo Mujika Obispo jauna.

Onako bertso au, Tolosa'ko Manuel Urreta zanaren paperetan arkitua da, lapitzaz idatzitako orri txiki batean:

Bedorren bisita ezta  
Usurbillen kalte,  
aurrera jarrai beza  
orrelaxe fuerte;  
nere azken triste au  
ez dago aparte,  
adios, Don Mateo,  
Josefatera arte.

---

(1) "...Juan José Alcain Iruretagoyena falleció el día 2 de Octubre de 1895, según certificación facultativa de la enfermedad de tisis, a los 67 años de edad. Era natural de Aya, hijo de Juan Miguel y Francisca Ignacia, ambos naturales de Aya. Estaba viudo de D.<sup>a</sup> Bautista Astiasarán, natural de Régil."

Don Mateo Mujika Obispo jaunaren argibideak, bi tokitatik artu ditugu: orain, liburu au egiterakoan, gerok galdetu eta berak esan digunetik, eta Felix Zatarain apaiz jaunak, Arduñbe izengoitiaz, 1933 urteko Argia'ren Egutegian idatzi zuanetik; Don Mateoren aotik jaso zituan onek ere, dudarik gabe, bere albisteak.

Don Mateo Mujika'k Erromara baimena eskatuta, 22 urte t'erdirekin eman zuan meza. Ta, segituan, Usurbill'a bialdu zuten. Ona nola:

Garai artako Bitoria'ko Obispo jauna, Piérola jauna zan; Usurbil'ko erretorea, berriz, Don Gregorio Sasiain jauna. Apaiz-estudioak alkarrekin egiñak ziran, Iruñe'n, artean ez baitzan Bitoria'n apaiz izateko estudiatzen. Usurbill'en, naiko zaartuta zegoan erretoreaz gañera, beste bi apaiz zeuden: bata, zaarra ez ezik, gaixorik ere zegoana; bestea gaztea, bañan au Mondragoe'ra bialdu zuten. Orduan, beste apaiz gazte langille bat eskatu zion erretoreak bere eskol-laguna zuan Piérola jaunari. Ta onek Don Mateo bialdu zion.

Onek bere kontu izan zituan, andik aurrera, apaiz-lanik geienak: sermoiak, aitorketak, elizakoak eramatea, ezkontzak egitea, bataioak...

Laister ezagutu zuan Udarregi. Oraindik

ere oroitu egiten da, nola eman zion onek, berak zazpi Sakramentuen gafean jarritako bertso-paper bat. Oso bertso onak omen ziran. (2)

Bein batez ibillaldi bat egin zuten Igeldo aldera Don Mateok eta bere moduko kuadrilla batek. Alde aurrez abisatuta, Artikula-Aundi'n bazkaldu zuten. Udarregik bertso ederrik asko kantatu omen zien guziaz, bafian parrik geiena eragin ziena, medikuari (Jazinto Ezkurdia) bota ziona izan zan. Oso mediku abilla zala, ijitoak lapiko zaarra bezela, berak gizon zaarra konpontzen zuala esan zion.

Beste bein, konfesiotik aparte noski, onela esan omen zion Udarregik Don Mateo Mujika'ri: Bertsolariak, zenbait aldiz, naiz izen da apellidurik ez esan, zefiengatik ari diran ezagutzeko moduan egiten dituzte bertsoak. Neri ere, olakorik kanta-azi nai izaten zidaten. Egun batean, Billafranka'n, gizon bateg jokuan zaldia galdu zuala, ta ari bertsoa botatzeko esan zidaten. Bafian sekulan ez nuan nik kantatu, ifioren fama edo izena-

---

(2) Don Mateok ez du bertso oien puntu bakar bat ere gogoratzen, ta paper ori zein dan, ezin degu, beraz, ifiondik ere atera. Zazpi Sakramentuen gafean jarritako kanta-paper bat badegu gure artxi-boan, bafian ez dute, gure ustetan, Udarregiren bertsoen antzik.

ren kontrako bertsorik; sekulan ez nintzan orretan deskuidatu.

Gaxotu zan Udarregi. Don Mateo bisitaz joaten zitzaion. Errosarioa eskuetatik zintzilik zuala arkitzen zuan beti.

Erlijio-gaietan asko zekiala azkar asko konturatu zan Don Mateo, eta arritu egin zan, bai baitzekian etzekiala Udarregik irakurtzen. Ala, galdeera au egin zion:

—Baño, gizona: nola dakizu orrenbeste?

Ta Udarregik onela erantzun zion:

—Jauna, neretzat beti izan dira oso gogozkoak apaizen itzaldiak, eta antxe ikasi det dakiten guzia.

Gero ta gaizkiago zegoan Udarregi; berea la jartzen zan asnaska. Bañan burua oso argi zeukan.

Bein batez onela galdetu zion Don Mateok:

—Nekatu al zera, nekatu?

Ta Udarregik:

—Bai, jauna; ezin ukatu; talentuak berriz bajatu, mundu au ezin bukatu.

Beste batean Don Mateok:

—Juan Joxe: estu zera, estu?

Ta Udarregik:

—Bai, jauna; eriotzak barkatzen eztu! (3)

Il zan egunean, onela galdetu zion Don Mateok:

—Juan Joxe, bai al dakizu gaur zer egundan?

Ta Udarregik:

—Bai, jauna, bai; Aingeru Guardakoen  
eguna,  
guziok gogoan izan bear deguna,  
neretzat azkenekoa izango dana.

Elizakoak artzerakoan, asnasa ezin arturik zegoan. Jaunaren aurrean, barkazioa eskatu zien guziaz, ta fede santuko siniskai guziak sinisten zituala aitortu zuan. Urrena onela esan zuan:

—Jesus, Jaun on-ona,  
Trinidadeko bigarren Persona,  
atoz, atoz nigana!

Jauna artu, ta andik denbora gutxira eman zuan azken asnasa.

---

(3) Erantzuera au, Felix Aizpurua'k Usurbill'en jasoa.

Pello Zaikola (Pedro Aranburu) bertsolariak, beste onela eman zidan:

—Estu al gera, estu?

—Il biar onek eskaporik eztu!

## ORAINDAÑOKO LIBURUAK

1. *R. Artola*: SAGARDOAREN GRAZIYA (*Aitua*).
2. *M. Soroa*: GABON, AU OSTATUBA!, ANTON KAIKU. (*Aitua*).
3. *F. Apalategi, S.I.*: EUSKAL MUTILLAK AR-METAN, I.
4. *Pepe Artola*: USTEZ LAGUNA DETAN.
5. *P.M. Urruzuno*: EUSKALERRITIK ZERURA.
6. *T. Alzaga*: RAMUNTXXO (*Aitua*).
7. *R. Azkarate*: GALTZAUNDI.
8. *A. Apaolaza*: PATXIKO TXERREN.
9. *B. Iraola*: OROITZAK.
10. ERREGE EGUNEKO BERTSO SAYOA (1962) (*Aitua*).
11. *P. Larzabal*: BORDAXURI (*Aitua*).
12. *Bilintx*: BERTSO TA LAN GUZIAK.
13. *M. Izeta*: DIRUA GALGARRI.
14. *P. Larzabal*: IRU ZIREN.
15. EZKONTZA GALDUTAKO BERTSOAK, I.
16. *A. M.<sup>a</sup> Zabala*: GABON GAU BAT.
17. *A. M.<sup>a</sup> Labayen*: MALENTXO, ALARGUNI!
- 18-19. *A. Zavala, S.J.*: TXIRRITA.
20. *F. Goñi, S.I.*: LURDESKO GERTAERAK.
21. *P. Larzabal*: HERRIKO BOZAK edo NOR AL-KATE.
22. BERTSOLARIEN TXAPELKETA (30-XII-1962).
23. AIZKOLARIAK.
24. *F. Imaz*: BERTSO GUZIAK.
25. *A.P. Iturriaga*: JOLASAK.
26. *A. M.<sup>a</sup> Zabala, A. Larraitz, Mir*: PERIYAREN ZALAPARTAK.
27. AZPEITIKO PREMIYOAREN BERTSOAK.
28. *B. A. Moguel*: IPUI ONAK.

29. *T. Alzaga*: BURRUNTZIYA.
30. *G. Anduaga*: EGUNSENTIKO TXORIA.
31. *M. Soroa*: BARATZAN.
32. *M. Elicegui, A. Zavala, S.I.*: PELLO ERROTAREN BIZITZA.
33. *M. Elicegui, A. Zavala, S.I.*: PELLO ERROTAK JARRITAKO BERTSOAK.
34. *P. Larzabal*: SENPERE-N GERTATUA.
- 35-36. *J. V. de Echagaray*: FESTARA.
37. *A. Cardaberaz, S.I.*: EUSKERAREN BERRI ONAK.
38. *S. Salaverria*: NERONEK TIRAKO NIZKIN.
39. AMAR URTEKO BERTSO-PAPERAK.
- 40-41. *J. R. Zubillaga*: LARDASKETA.
42. *Uztapide*: NOIZBAIT.
43. BERTSOLARIEN TXAPELKETA (1-I-1965).
44. *P. Larzabal*: HILLA ESPOSATU.
- 45-46. *J. M. Satrustegui*: BORDEL BERTSULARIA.
47. *P. M. Urruzuno*: IRU ZIRI.
48. *P. Barrutia, Sor Luisa, X. Munibe*: TEATRO ZAARRA.
- 49-50. *A. Zavala, S.I.*: PELLO ERROTAREN ITZALLA.
51. *P. M. Urruzuno*: UR-ZALE BATEN IPUIAK.
- 52-53. *G. Anduaga*: BERTSO-BILDUMA.
54. *A. Zavala S.J.*: PERNANDO AMEZKETARRA BERTSULARIA.
55. *Basarri*: LAUGARREN TXINPARTAK.
56. *A. Zavala, S.I.*: Udarregi Bertsolaria.



IMPRESO EN ESPAÑA